

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE
TIESĪBU TEORIJAS UN VĒSTURES KATEDRA

PUBLISKA TIESAS NOLĒMUMU KRITIKA
BAKALaura DARBS

Pilna laika klātienēs

3. kursa

J-5 grupas studente

Lauma Lueta Zeberiņa

lz15019

Bakalaura darba vadītāja

Prof.dr.iur. **Sanita Osipova**

RĪGA 2018

ANOTĀCIJA

Publiska tiesas nolēmuma kritika ir personas viedoklis par tiesas nolēmumu, kas tiek pausts publiski pieejamā platformā. Mūsdienās šī kritika tiek aktīvi realizēta. Neraugoties uz to, Latvijā nepastāv vienota regulējuma vai vadlīniju, kas ļautu skaidri saprast, kāda kritika ir pieļaujama vai nepieļaujama, un kā tiesai uz to reaģēt. Darba mērķis ir noskaidrot, pēc kādiem kritērijiem vadīties personai, kura pauž publisku tiesas nolēmumu kritiku, un kā tiesai visefektīvāk uz to reaģēt. Darbā secināts, ka kritikas pieļaujamību var ietekmēt kritikas publiskošanas laiks, vieta un, galvenokārt, pamatotība un izteiksmes veids. Savukārt tiesai, ievērojot koleģialitātes principu, jāatbild tikai uz tādu kritiku, kas balstīta uz acīmredzami nepareizas izpratnes par tiesu varu vai atspoguļo nepareizu faktisko situāciju, tādējādi negatīvi ietekmējot sabiedrību.

Atslēgvārdi: tiesiska valsts, tiesas nolēmums, vārda brīvība, publiska kritika, pieļaujama kritika, nepieļaujama kritika, tiesas komunikācija, koleģialitātes princips

ANNOTATION

Public criticism of court's decision is an individual's opinion about the court's decision, which is announced in public platform. There isn't law or guideline in Latvia which helps to make it clear what kind of criticism is acceptable or unacceptable and how should court respond to it. This ignores the fact that nowadays the criticism is often performed. The aim of the bachelor is to find out what kind of rules must be followed to make criticism of court's decision and how court can make an effective response to it. At the end of this paper it is concluded that criticism is acceptable if it is well-founded, made in good manner, also made in right time and place. The court should only answer to the criticism which is based on misunderstanding of judicial system or wrong facts that can strongly affect society. In response the principle of collegiality must be respected.

Key words: rule of law, court's decision, freedom of expression, public criticism, acceptable criticism, unacceptable criticism, communication of court, principle of collegiality

SATURA RĀDĪTĀJS

IEVADS	5
1. NEATKARĪGA TIESA KĀ DEMOKRĀTISKAS, TIESISKAS VALSTS	
NODROŠINĀJUMS.....	7
1.1.Tiesas loma demokrātiskā, tiesiskā valstī	9
1.2.Tiesību virsvadība attiecībā uz tiesnešiem.....	13
1.3.Tiesas un tiesas nolēmuma leģitimitāte	14
2. TIESAS NOLĒMUMU KRITIKA.....	18
2.1.Nolēmumu kritika no citu tiesnešu puses	20
2.2.Nolēmumu kritika, kuru pauž juristi - tiesību zinātnieki un atsevišķu nozaru speciālisti..	23
2.3.Nolēmumu kritika no citu valsts varas atzaru puses.....	25
2.4.Nolēmumu kritika, kuru pauž mediji.....	26
3. REAKCIJA UZ TIESAS NOLĒMUMU KRITIKU.....	31
3.1.Tiesas atbilde uz nolēmumam veltītu kritiku	34
3.2.Latvijas Tiesnešu biedrības atbildes uz tiesas nolēmumu kritiku.....	36
3.3.Tieslietu padomes reakcija uz tiesas nolēmumu kritiku	37
KOPSAVILKUMS	39
IZMANTOTO AVOTU SARAKSTS	41

IEVADS

Publiska tiesas nolēmumu kritika var gan veicināt tiesību politikas veidošanu, izglītot sabiedrību tiesību jautājumos un nodrošināt tiesnešu atbildīgumu, gan arī radīt tiesu varas reputācijas krīzi.¹

Lai nošķirtu, vai kritika grauj tiesas autoritāti vai -tieši pretēji- veicina izpratni par tiesu varu, nepieciešams izvērtēt kritikas pieļaujamību vai nepieļaujamību. Pamatā literatūrā atzīts, ka kritikas pieļaujamība ir vienādojama ar kritikas pamatotību,² taču, autoresprāt, šis jautājums ir daudz komplicētāks. To apstiprina citi viedokļi, kas noteic, ka kritikas pieļaujamību var ietekmēt arī tās publicēšanas laiks, vieta un, galvenokārt, izteiksmes veids. Tāpat kritēriji var būt ne tik strikti vai daudz stingrāki atkarībā no tā, kas ir pats kritizētājs.

Latvijā publiskai tiesu nolēmumu kritikai veltītas vien pāris neliela apjoma publikācijas. Jāatzīst, ka viedoklis tajās nav krasi atšķirīgs, taču tas nav visaptverošs, sistematizēts un apkopots vienuviet. Ņemot vērā, ka mūsdienās tiesas nolēmumu kritika tiek aktīvi realizēta, šobrīd pastāv situācija, ka personas kritiku pauž atbilstoši tikai savām iekšējām ētikas normām, kuras atšķiras. Tāpat joprojām nav vienprātības jautājumā par to, vai tiesai vajadzētu uz kritiku atbildēt, vai tomēr ievērot nostāju, ka nolēmums runā pats par sevi. Tas liecina, ka Latvijā nav izveidojusies vienota kritikas kultūra.

Citāda situācija ir, piemēram, Amerikas Savienotajās valstīs, īpaši apgabalos, kur tiesneši tiek vēlēti vispārēju vēlēšanu ceļā. Tur šim tematam veltītas vairākas publikācijas, cita starpā arī rekomendācijas gan tiem, kas publisku kritiku pauž, gan tām tiesu sistēmai piederošajām personām, kas uz šo kritiku atbild. Iespējams vienota regulējuma vai rekomendāciju ieviešana arī Latvijā varētu sekmēt sabiedrības uzticību tiesu varai.

Darba mērķis ir izpētīt, kādus priekšnoteikumus būtu jāievēro personai, kas realizē publisku tiesas nolēmumu kritiku, un kā uz šo kritiku vajadzētu reaģēt tiesai. Lai sasniegtu darba mērķi, autore, pirmkārt, analizēs literatūru par tiesas lomu tiesiskā valstī, otrkārt, analizēs dažādu personu viedokļus par tiesas nolēmumu kritikas nepieciešamību tiesiskā valstī, kritikas realizēšanu un ierobežošanu, treškārt, analizēs kādos gadījumos un kā tiesai visefektīvāk atbildēt uz nolēmumu kritiku un kā tas tiek realizēts Latvijā. Pēc dažādu viedokļu apkopošanas autore izteiks savus secinājumus par konkrēto jautājumu.

Autore darbā kritikas priekšnosacījumus un atbildi uz kritiku analizēs, vadoties pēc subjekta, kas to realizē. Kritikas priekšnosacījumu analīze tiks balstīta uz dažādu personu

¹ [b.a.] Tiesu varas pienākums rīkoties savas reputācijas krīzes gadījumā. Jurista Vārds, 2018, nr.1 (1007), 4.lpp.

² Jurcēna L. Kritika: tiesu varas autoritātes stiprinātāja un tiesnešu neatkarības veicinātāja. Jurista Vārds, 2017, nr.27 (981), 12.lpp.

viedokļiem par šo jautājumu, savukārt atbildes uz kritiku pamatā tiks analizētas pēc reāliem piemēriem, izvērtējot to efektivitāti.

Autore darbā izmantos: vēsturisko metodi, izpētot demokrātiskas, tiesiskas valsts koncepta un tiesību virsvadības principa attīstību, salīdzinošo pētniecības metodi, lai salīdzinātu dažādu personu viedokļus par tiesas nolēmumu kritikas realizēšanu un salīdzinātu dažādu subjektu uz kritiku pausto atbilžu efektivitāti, literatūras analīzes un analītisko pētniecības metodi, lai apkopotu un analizētu no avotiem gūto informāciju, un izdarītu secinājumus.

Darbs sadalīts trijās daļās – pirmajā daļā tiks aplūkots demokrātiskas, tiesiskas valsts koncepts, tiesību virsvadības princips un tiesas nolēmuma leģitimitāte, otrajā daļā tiks definēta pieļaujama un nepieļaujama kritika un tā analizēta atbilstoši subjektam, kas to pauž, savukārt trešajā daļā tiks noskaidrots, kādos gadījumos un kā tiesai nepieciešams atbildēt uz kritiku, un kā tas tiek īstenots Latvijā.

Pētot tiesiskas valsts konceptu un tiesas lomu Latvijā, pamatā izmantota Hans Jürgen Wildberg un Klaus Meßerschmidt grāmata "*Bürger im Rechtsstaat*", kā arī Jāņa Neimaņa un Sanitas Osipovas pētījumi. Runājot par kritikas pieļaujamību un nepieļaujamību, jāizceļ Lailas Jurcēnas publikācija "Kritika: tiesu varas autoritātes stiprinātāja un tiesnešu neatkarības veicinātāja" un Daigas Vilsones publikācija "Tiesu nolēmumu kritikas robežas un kritika, kuras pietrūkst". Savukārt jautājumu par tiesas efektīvu atbildi uz kritiku padziļināti pētījusi Amerikas Tiesu advokātu padome.

1. NEATKARĪGA TIESA KĀ DEMOKRĀTISKAS, TIESISKAS VALSTS NODROŠINĀJUMS

Mūsdienās, strauji attīstoties starptautiskajām attiecībām, valstīm arvien nozīmīgāka kļūst citu valstu cieņas un uzticības iegūšana. Galvenais kritērijs to iegūšanā ir demokrātiskas un tiesiskas valsts koncepts.³ Demokrātiska, tiesiska valsts gandrīz visā pasaulē tiek atzīta kā labākā valsts pārvaldes forma, kura ikkatrai valstij jāizstāv un pēc kuras ikkatrai valstij jātiecas.⁴

Demokrātiska, tiesiska valsts ir tāda valsts, kurā vara nāk no tautas un kurā pastāv tiesību virsvadība.⁵ Demokrātijas aizsākumi meklējami jau 6.gs.p.m.ē. Senajā Grieķijā,⁶ un mūsdienās šī tautas vairākuma vara tiek uzskatīta par “labāko, ko radījusi sabiedrības evolūcija.”⁷ Demokrātija (grieķu valodā *Demokratia*, tulkojumā *demos*- tauta, *kratos*- vara) apzīmē tautas jeb cilvēku varu (“*the power of the people*”).⁸ Jāatzīmē, ka, runājot par demokrātiju, nepastāv vienota šī jēdziena izpratne dažādās sabiedrībās, un pastāv dažādi demokrātijas modeļi (piem., etniskā demokrātija, multikulturālā demokrātija, konsociālā demokrātija u.c.).⁹ Latvijas valsts iekārta ietilpst konstitucionālās demokrātijas modelī.¹⁰ Demokrātijas jēdziens kā suverēna griba pirmoreiz ietverts Latvijas Tautas padomes 1918.gada 18.novembra Latvijas Valsts proklamācijas aktā.¹¹ Kopš 1922.gada demokrātijas jēdziens ietverts Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk- Satversme) 1.pantā.¹² Satversmē ietvertais demokrātijas jēdziens jāvērtē plaši, kā ģenerālklausula. Satversmes 1.panta kontekstā šo jēdzienu saprot kā modernas, attīstītas sabiedrības un valsts iekārtas modeli, kura centrālā sastāvdaļa ir brīvas vēlēšanas, kam seko valsts institūciju un darbības leģitīmācija (t.s. šaurākā izpratne) un vispārējo tiesību virsprincipu ievērošana.¹³

³ Osipova S. Tiesiska valsts vai “tiesnešu valsts”. Jurista Vārds, 2016, nr.27(930), 12.lpp.

⁴ Pleps J., Pastars E., Plakane I. Konstitucionālās tiesības. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2004, 175.lpp.

⁵ Ibid.

⁶ [b.a.] Demokrātija. Pieejams: <http://vesture.eu/index.php/Demokr%C4%81tija> [aplūkots 04.03.2018.]

⁷ Pleps J., Pastars E., Plakane I. 2004, 174.lpp.

⁸ Josiah Ober: The original meaning of “democracy”: Capacity to do things, not majority rule. Pieejams: <https://www.princeton.edu/~pswpc/pdfs/ober/090704.pdf> [aplūkots 04.03.2018.]

⁹ Grigore-Bāra E., Kovaļevska A., Liepa L... Komentārs Satversmes 1.pantam. Grām.: Autoru kolektīvs prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. Latvijas Republikas Satversmes komentāri. Ievads. I nodaļa. Vispārējie noteikumi. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2014, 162.-165.lpp.

¹⁰ Ibid., 174.lpp.

¹¹ Ibid., 148.lpp.

¹² Latvijas Republikas Satversme: LV likums. Pieņemts 15.02.1922. [18.02.2018. red.]

¹³ Grigore-Bāra E., Kovaļevska A., Liepa L... 2014, 162.-165.lpp.

Demokrātiskas valsts ideja nav atraujama no tiesiskas valsts idejas, starp tām pastāv cieša mijiedarbība.¹⁴ Satversmes tiesas tiesnesis Jānis Neimanis, analizējot tiesas lomu demokrātiskā valstī, ir teicis, ka “demokrātiska valsts ir tiesiska valsts,” tādējādi norādot ne vien uz šo jēdzienu ciešo saistību, bet uz to, ka šie jēdzieni ir viens kopums.¹⁵

Par tiesiskas valsts idejas aizsākumu uzskata 1215.gada 15.jūnijā Anglijā pasludināto Lielo Brīvības hartu (latīņu val. *Magna Charta Libertatum*; angļu val. *the Great Charter of liberties*). Šī harta ir Anglijas konstitucionālais akts, kas pirmo reizi pasludināja brīvo pavalstnieku pamattiesības un brīvības,¹⁶ kā arī noteica principu, ka visi, ieskaitot karali, ir pakļauti likumam.¹⁷ Vēlāk šī ideja savu popularitāti ieguva viduslaikos, kad par to plašāk sāka rakstīt tiesību zinātnieki, filozofi un teorētiķi, piemēram, Monteskjē¹⁸ (*Charles-Louis de Secondat*, 1689.-1755.) un Džons Loks¹⁹ (*John Locke*, 1632.-1704.). Mūsdienās laika gaitā ir izveidojusies atšķirīga izpratne par tiesiskas valsts jēdzienu (*Rule of law, Etat de Droit, Rechtsstaat* u.c.), taču mērķis ir viens- nodrošināt sabiedrības locekļu tiesības un brīvības.²⁰ Latvijā tiesiskas valsts izpratne attīstījies analogiski vācu *Rechtsstaat* konceptam.²¹ *Rechtsstaat* (no vācu valodas tulkojumā *Recht*- tiesības un *Staat*- valsts) nozīmē valsti, kurā dominē jeb valda likums (“*A country or state in which the rule of law prevails*”).²² Vācu tiesību zinātnē ar tiesiskas valsts jēdzienu pamatā saprot varas dalīšanu, pamattiesību ievērošanu un visu valsts institūciju pakļaušanos likumam.²³ Šie komponenti noteic, ka: jebkurām attiecībām starp pilsoņiem un valsti jāatbilst likumiem un tiesībām, valsts varu ierobežo likums, valstij jānodrošina iedzīvotāju drošība un pamattiesības, sabiedrība ir vienlīdzīga ar valsti, valstī jāpastāv savstarpējai varas kontrolei, tiesu varai un izpildu varai ir saistošs likums un likumdevējs ir pakļauts vispārējiem tiesību principiem, demokrātiska valsts iekārta ir pakļauta konstitūcijā noteiktajām pamattiesībām un principiem, jebkurai valsts darbībai ir jābūt

¹⁴ Pleps J., Pastars E., Plakane I. 2004, 122.lpp.

¹⁵ Neimanis J. Komentārs Satversmes 82.pantam. Grām.: Autoru kolektīvs prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. Republikas Satversmes komentāri. VI nodaļa. Tiesa. VII nodaļa. Valsts kontrole. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2013, 31.lpp.

¹⁶ Blūzma V., Zemītis G., Osipova S. Ārvalstu tiesību vēstures avoti. Rīga: Biznesa augstskola Turība, 2007, 304.-318.lpp.

¹⁷ Claire Breay, Julian Harrison: Magna Carta: an introduction. Pieejams: <https://www.bl.uk/magna-carta/articles/magna-carta-an-introduction> [aplūkots 29.04.2018.]

¹⁸ De Secondat C.L. De l'esprit des lois. Geneve: Barrillot & Fils, 1748

¹⁹ Locke J. Two Treatises of Government: In the Former, The False Principles, and Foundation of Sir Robert Filmer, and His Followers, Are Detected and Overthrown. The Latter Is an Essay Concerning The True Original, Extent, and End of Civil Government. London: Awnsham Churchill, 1690

²⁰ Osipova S. 2016, 12.lpp.

²¹ Grigore-Bāra E., Kovaļevska A., Liepa L... 2014, 183.lpp.

²² [b.a.] Definition of Rechtsstaat in English. Pieejams: <https://en.oxforddictionaries.com/definition/rechtsstaat> [aplūkots 04.03.2018.]

²³ Wildberg H.J., Meßerschmidt K. Bürger im Rechtsstaat. Hagen: FernUniversität Hagen, 2003, S.60.

pārskatāmai un pamatotai,²⁴ jebkuru valsts darbību jāuzrauga neatkarīgam varas orgānam, jāpastāv likuma hierarhijai, skaidrībai un precizitātei, valstij jānodrošina paļāvība un garantijas uz iepriekš pieņemtiem lēmumiem nākotnē, aizliegts likuma atpakaļejošais spēks, valstij jānodrošina proporcionalitātes princips.²⁵

Latvijā tiesiskas valsts jēdziens atbilstoši kontinentālās Eiropas izpratnei atjaunots 20.gs. nogalē,²⁶ taču tikai kopš 2014.gada tas, ka Latvija ir tiesiska valsts, *expressis verbis* noteikts Satversmes ievadā.²⁷ Latvijas tiesību zinātnē ar šo jēdzienu saprot tiesību virsvadību, likuma virsvadību, varas dalīšanu, cilvēka pamattiesību saistošo raksturu, tiesisko drošību, samērīguma principu, valsts atbildību, procesuālās garantijas un labas pārvaldības principu.²⁸ Šo elementu uzskaitījums nav izsmeļošs, jo arvien šis jēdziens tiek attīstīts un konkretizēts judikatūrā.²⁹

Literatūrā atrodami dažādi kritēriji, kas ļauj analizēt valsts tiesiskumu. Ļoti plaši un uzskatāmi šo jautājumu analizējusi, piemēram, *The World Justice Project 2014.gadā pētījumā Rule of Law Index 2014*³⁰ un *European Commission for Democracy through Law* (turpmāk – Venēcijas komisija) 2016.gadā pētījumā *Rule of law checklist*,³¹ kā kritērijus minot arī šī darba ietvaros būtiskus jautājumus: normatīvo aktu un tiesu nolēmumu publisku pieejamību, tiesu nolēmumu pamatotību, valsts institūciju patvaļas nepieļaujamību, tiesu neatkarību un objektivitāti u.c. Tādējādi jāsecina, ka, vērtējot valsts tiesiskumu, kā viens no galvenajiem pētāmajiem objektiem ir tieši tiesu sistēma, tiesa un tiesneši. Šajā sakarā ir būtiski noskaidrot, kāda ir tiesas loma Latvijā.

1.1. Tiesas loma demokrātiskā, tiesiskā valstī

Tiesiskas valsts principam atbilstošas tiesu iekārtas izveidošana un nostiprināšana ir viens no svarīgākajiem soļiem, kas sekmē demokrātiskas valsts iekārtas pastāvēšanu Latvijā.³²

²⁴ Zippelius R. *Allgemeine Staatslehre: Politikwissenschaft*. München: C.H.Beck, 2010, S.30-34.

²⁵ Stern K. *Das Staatsrecht der Bundesrepublik Deutschland*. Band I. München: C.H.Beck, 1984, S.20

²⁶ Osipova S. 2016, 12.lpp.

²⁷ Grigore-Bāra E., Kovaļevska A., Liepa L... 2014, 190.lpp.

²⁸ *Ibid.*, 190.lpp.

²⁹ *Ibid.*, 187.lpp.

³⁰ The World Justice Project. *Rule of Law Index 2014*. Pieejams:

https://worldjusticeproject.org/sites/default/files/files/wjp_rule_of_law_index_2014_report.pdf [aplūkots 11.03.2018.]

³¹ European Commission for Democracy through Law (Venice Commission). *Rule of law checklist*. Pieejams: [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2016\)007-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2016)007-e) [aplūkots 18.02.2018.]

³² Krūmiņa V. *Ievads Latvijas Republikas Satversmes komentāram: tiesu varas evolūcija Latvijā*. Grām.: Autoru kolektīvs prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. Republikas Satversmes komentāri. VI nodaļa. Tiesa. VII nodaļa. Valsts kontrole. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2013, 15.lpp.

Latvijas Republikā tiesu vara uzticēta tiesu sistēmai,³³ un šīs sistēmas pamatnostādnes noteic Satversmes VI nodaļa un likums “Par tiesu varu”.³⁴

Likuma “Par tiesu varu” 1.pantā noteikts, ka tiesu vara Latvijā ir neatkarīgs varas atzars līdzās likumdošanas un izpildu varai. Neilgi pēc Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanas 1993.gadā zīmīgi par tiesu varu izteicies tā laika Latvijas Republikas Augstākās tiesas priekšsēdētājs Gvido Zemrībo, sakot, ka viņš ir pret tiesu varas dēvēšanu par “trešo varu.” G.Zemrībo uzsvēris, ka, uzskatot, ka pirmā vara ir likumdošanas vara, otrā vara- izpildu un trešā vara- tiesu, notiek varu sarindošana vertikālā līmenī- viena zem otras, nevis kā tas ir horizontālā līmenī- viena otrai blakus.³⁵

Tiesiskā valstī tiesas spriešana notiek objektīvā un neatkarīgā institūcijā- tiesā.³⁶ Vienīgi valsts tiesai, kas dibināta ar likumu, ir tiesas spriešanas tiesība un “tiesiskas valsts princips izslēdz pašpalīdzību tiesību aizsardzībā.”³⁷ Satversmes 82.pants noteic, ka “Tiesu Latvijā spriež rajona (pilsētas) tiesas, apgabaltiesas un Augstākā tiesa, bet kara vai izņēmuma stāvokļa gadījumā- arī kara tiesas.”

Tiesas loma un nozīme sabiedrībā atklājas tās darbā- tiesas spriešanā un tiesas spriešanas satura izpratnē.³⁸ Tiesas uzdevums ir noteikt tiesību saturu. Tiesību satura noteikšana notiek, spriežot par to, kas konkrētā lietā ir taisnīgi un nosakot strīdus dalībnieku tiesības.³⁹

Uz tiesas spriešanas satura būtību Latvijas Republikā norāda Satversme. Tiesa nosaka atbildību (28.pants), tiesa var atzīt personu par vainīgu noziedzīgā nodarījumā (45.pants), Satversmes tiesa izskata lietas par likuma atbilstību Satversmei, kā arī citas ar likumu tās kompetencē nodotās lietas, un tā ir tiesīga atzīt likumus un citus normatīvos aktus un to daļas par spēkā neesošiem (85.pants), tiesa var uzlikt pienākumu veikt darbu (106.pants), kā arī būtiski atzīmēt 92.pantu, kas paredz, ka ikvienam ir tiesības vērsties tiesā, lai aizsargātu savas aizskartās intereses un tiesības.

Latvijā tiesas spriešanas mērķis ir Satversmei atbilstošu tiesību normu piemērošana, konkrētai lietai attiecīgās normas pareiza atrašana un atbilstoša interpretēšana, atbilstošas judikatūras izmantošana, intertemporālās un hierarhiskās piemērojamības izvērtēšana, kā arī tiesību tālākveidošana.⁴⁰ Spriežot tiesu, ir jānodrošina Satversmes normas, likumu un citu normatīvo aktu atbilstīga piemērošana, vispārējo tiesību principu ievērošana, kā arī jāaizsargā

³³ Grigore-Bāra E., Kovaļevska A., Liepa L... 2014, 196.lpp.

³⁴ Par tiesu varu: LV likums. Pieņemts 15.12.1992. [18.02.2018. red.]

³⁵ Zemrībo G. Par tiesām, Satversmi un likumiem. Latvijas Jurists, Nr.6., 7.lpp.

³⁶ Grigore-Bāra E., Kovaļevska A., Liepa L... 2014, 195.lpp.

³⁷ Neimanis J. 2013, 41.lpp.

³⁸ Ibid., 32.lpp.

³⁹ Ibid.

⁴⁰ Ibid., 44.lpp.

cilvēka tiesības un brīvības. Katrs gadījums ir jāvērtē tiktāl, ciktāl uz to var attiecināt tiesību argumentus.⁴¹

Tiesas spriešana tiek īstenota ar tiesnešu starpniecību, citām personām nevar tik piešķirta tiesas spriešanas funkcija. Tiesu var spriest tikai likumā noteiktā kārtībā iecelti vai apstiprināti tiesneši. Tiesas spriešanai piemīt patstāvība un neatkarība, tāpēc tiesu var spriest tikai neatkarīga un neitrāla tiesa. Šis ir ļoti būtisks aspekts, kas ietekmē valsts tiesiskumu, tāpēc ir svarīgi, ka tiesa ir neatkarīga gan organizatoriski, gan personiski pietiekami nošķirta no citām ar valsts varu apveltītām iestādēm, kā arī lietas dalībniekiem. Tiesas kompetenci un darba organizāciju noteic likums. Tiesas spriešanai jābūt materiāltiesiski un procesuāli paredzamai. Tas paredz, ka tiesai ir pienākums ievērot iepriekš noteiktu tiesas spriešanas procedūru, un valstij ir pienākums atzīt tiesas spriedumu. Tiesas spriešanas neatņemamas sastāvdaļas ir individuāls gadījums un konkrēts tā noregulējums, tāpēc tiesa izdod tikai individuālus tiesību aktus, kurus tai ir pienākums pamatot. Tiesai ir pienākums atklāt tos faktus, kas noveduši lietu pie galīgā iznākuma, kā arī tiem piemērotās tiesību normas. Tādā veidā ir iespējams pārbaudīt, vai tiesnesis ir ievērojis likumu un padotību tam. Tāpat tiesa darbojas publiski, tāpēc tai ir pienākums savu nolēmumu publikot, bet jāatzīmē, ka šis pienākums nav absolūts. Tiesas spriešanai nav konsultatīva jeb ieteikuma rakstura, un tiesas sprieduma uzdevums ir galīgi novērst neskaidrības par tiesībām, taisnīgo un pareizo konkrētajā gadījumā.⁴²

Praksē pastāv sarežģītas lietas, kurās faktiskā situācija neatbilst rakstītai normai, un tādos gadījumos “tiesai tiesību saturs jāmeklē plašāk, jāskatās tālāk.”⁴³ Šādu procesu sauc par tiesību veidošanu jeb tiesību radīšanu.⁴⁴ Arī Latvijas Republikas Satversmes tiesas tiesnese Sanita Osipova ir atzinusi, ka mūsdienās tiesām liela loma ir likumu tālākveidošanā.⁴⁵ Šo brīvību tiesnešiem atvēlē likumdevējs ar netiešu piekrišanu- ar bezdarbību vai klusējot piekrirot, ka tiesnešu tiesību jaunradei ir likuma spēks.⁴⁶ Nosakot un veidojot tiesības, tiesa veido sasaisti starp likumu un faktisko, sociālo realitāti, kā arī aizsargā konstitucionālas vērtības.⁴⁷ Šajā procesā tiesnešiem ir liela vara, tāpēc būtiski ir atbilstīgi pieturēties pie tiesību piešķirtajiem līdzekļiem un paņēmieniem- vispārējiem tiesību principiem, tiesību tekstu interpretācijas un vērtību svēršanas.⁴⁸ Šajā sakarā var runāt par vienu no tiesiskas valsts riskiem- “tiesnešu valsti.” Šis jēdziens apzīmē apdraudējumu demokrātijai, kas var rasties no pārāk neatkarīgas

⁴¹ Neimanis J. 2013, 44.lpp.

⁴² Ibid., 41.- 45.lpp.

⁴³ Ibid., 32.lpp.

⁴⁴ Ibid.

⁴⁵ Osipova S. 2016, 13.lpp.

⁴⁶ Ibid., 15.lpp.

⁴⁷ Neimanis J. 2013, 32.lpp.

⁴⁸ Ibid.

un profesionālas tiesas, “kurā tiesneši piemēro tiesības nevis saskaņā ar likumu, bet *contra legem*.”⁴⁹ Kā 2016.gadā publicētajā rakstā “Tiesiska valsts vai “tiesnešu valsts”” atzinusi Sanita Osipova, Latvijā kā parlamentārā valstī šis apdraudējums tautas varai un brīvībai nav liels, jo “visas valsts vadības sviras ir likumdevēja rokās,” t.i., par tiesnešu iecelšanu lemj likumdevējs, par pilnvaru pārsniegšanu tiesību normu piemērošanā tieslietu ministrs var ierosināt disciplinārlietu, un par tīšu likuma pārkāpumu, piemērojot tiesību normas, tiesnesi var sodīt.⁵⁰ Turklāt rakstā atzīmēts, ka likumdevējs, nepiekrītot tiesas veiktajai tiesību jaunradei, ir spējīgs ierobežot šo procesu, precizējot un papildinot likumu, t.i., “skaidrāk nosakot savu gribu.”⁵¹

Tiesas spriešana nav izprotama tikai klasiskā veidā, pie tiesas spriešanas ir pieskaitāmas arī palīgdarbības, kuras nepieciešamas, lai nodrošinātu tiesas spriešanu. Šādas darbības aptver lēmumu pieņemšanu par procesuālajām darbībām, tiesas spriešanas kārtības nodrošināšanu tiesas spriešanas laikā, tiesas nolēmumu izpildes kontroli un blakus lēmumu izdošanu.⁵²

Ārpus tiesas spriešanas likumdevējs tiesai var uzticēt arī valsts pārvaldes darbības, piemēram, mantojuma apliecību izsniegšanu, īpašuma tiesību reģistrēšanu zemesgrāmatā, adopcijas procesa apstiprināšanu u.c. Tāpat tiesa var izpildīt arī valsts pārvaldes iestādes uzdevumus, piemēram, izsniedzot informāciju, kas ir tās rīcībā. Tad tiesa funkcionāli uzskatāma par izpildvarā ietilpstošu.⁵³

Kā redzams no iepriekš uzskaitītajiem komponentiem, tiesiska valsts “tituls” nav tikai reiz iegūts labums, tas drīzāk ir pastāvīgs valsts, tai skaitā arī tiesas, uzdevums.⁵⁴ Lai tiesiska valsts funkcionētu, tajā ir jāpastāv neatkarīgai tiesai. Tiesai jāgarantē personas tiesību aizsardzība pret citām personām un arī pašu valsti. Jāņem vērā, ka tiesības, nedaudz iepaliekot, seko sabiedrībai, kura mūsdienās kļūst arvien kompleksāka.⁵⁵ Tāpēc bez tiesas mūsdienās personas vairs nevarētu pilnvērtīgi aizstāvēt savas tiesības un intereses.⁵⁶ Šis aspekts lielā mērā arī “pieprasa” un sekmē tiesnešu profesionalitātes un autoritātes augšanu. Tāpēc šī darba ietvaros nepieciešams apskatīt tiesiskā valstī fundamentāli svarīgu principu- tiesību virsvadību.

⁴⁹ Osipova S. 2016, 13.lpp.

⁵⁰ Ibid.

⁵¹ Ibid., 15.lpp.

⁵² Neimanis J. 2013, 46.lpp.

⁵³ Ibid.

⁵⁴ Grigore-Bāra E., Kovaļevska A., Liepa L... 2014, 208.lpp.

⁵⁵ Levits E. Tiesības kā zināšanas un komunikācija. Jurista Vārds, 2017, nr.46 (1000), 9.lpp.

⁵⁶ Meikališa A. Tiesību aizsardzības iestādes. Tiesu vara Latvijā. Rīga: Avots, 1997, 15.lpp.

1.2. Tiesību virsvadība attiecībā uz tiesnešiem

Demokrātiska valsts ir tiesiska valsts, ja tajā tiek nodrošināta varas dalīšana, cilvēktiesību garantijas un tiesību virsvadība.⁵⁷ Tātad tiesību virsvadības principa kā tiesiskas valsts komponenta nodrošināšana ir katras demokrātiskas valsts pamatuzdevums.⁵⁸

Kontinentālajā Eiropā pastāv vismaz trīs tiesiskas valsts koncepti. Vissenākais no tiem ir anglo-amerikāņu tiesību lokā pastāvošais *rule of law* (angļu val. *rule*- vadīšana, vara; *law*-likums⁵⁹).⁶⁰ *Rule of law* jēdziens apzīmē patvaļīgas varas izmantošanas aizliegumu, pakļaujot to skaidri definētiem un nostiprinātiem likumiem (“*The restriction of the arbitrary exercise of power by subordinating it to well-defined and established laws*”)⁶¹, likuma pārākumu (“*The supremacy of law*”)⁶², kā arī noteic, ka “visas fiziskās personas un institūcijas valstī pakļaujas juridiski saistošam publiski pieņemtam likumam, kuram ir uz priekšu vērsts spēks un kuru publiskā procesā piemēro tiesas.”⁶³

Mūsdienās latviešu valodā *rule of law* jēdziens var tikt tulkots divējādi: plašākā nozīmē kā tiesiska valsts, savukārt šaurākā nozīmē kā tiesību virsvadības princips, kas ir viens no centrālajiem tiesiskas valsts (*Rechtsstaat*) principiem un pamatā noteic tiesību saistošo raksturu attiecībā uz valsts institūcijām.⁶⁴

Latvijā *rule of law* koncepts ienāca starpkaru periodā, kad tiesību zinātnieks Kārlis Dišlers to pārtulkoja kā “tiesību suverenitāti”.⁶⁵ K.Dišlers savos darbos runāja par tiesisku valsti, kas iespējama tikai tad, ja visi valsts orgāni un pati valsts ir pakļauta tiesībām. Tāpat viņš rakstījis arī par valsts varu, kurai jābūt balstītai uz taisnīgām tiesību normām, kurām tā ir gan padota, gan ar tām ierobežota. Vēl viņš uzsvēris arī tautas nozīmi tiesiskā valstī, sakot, ka tiesiska valsts ir tāda valsts, kurā valda tautas gribas radītas vai ar tautu saskaņotas tiesības.⁶⁶

Šobrīd latviešu valodā pieejamajā literatūrā par tiesību virsvadību tiek rakstīts tikai tiesiskas valsts kontekstā, neizdalot to kā atsevišķu principu. Latvijas tiesu praksē paustās atziņas liek secināt, ka tiesību virsvadības jēdziens Latvijā tiek tulkots šauri. Latvijā ar tiesību

⁵⁷ Ziemele I. Tiesiskuma audits: vai Latvija ir tiesiska valsts. *Jurista Vārds*, 2017, nr. 46 (1000), 13.lpp.

⁵⁸ Litvins G. Kā tiesību virsvadības princips darbojas Eiropā. *Jurista Vārds*, 2014, nr.18 (820), 25.lpp.

⁵⁹ Kalniņa D. Angļu-latviešu, latviešu-angļu vārdnīca. Rīga: Avots, 2003, 252.lpp. un 388.lpp.

⁶⁰ Osipova S. 2016, 12.lpp.

⁶¹ [b.a.] Definition of rule of law in English. Pieejams: https://en.oxforddictionaries.com/definition/rule_of_law [aplūkots 04.03.2018.]

⁶² [b.a.] Rule of law meaning. Pieejams: <http://www.oxfordreference.com/view/10.1093/acref/9780199551248.001.0001/acref-9780199551248-e-3493> [aplūkots 04.03.2018.]

⁶³ Ziemele I. 2017, 13.lpp.

⁶⁴ Levits E. Valsts pārvaldes likuma koncepcija. *Latvijas Vēstnesis*, 2002. 26.jūnijs, Nr.95 (2670), 15.lpp.

⁶⁵ Grigore-Bāra E., Kovaļevska A., Liepa L... 2014, 188.lpp.

⁶⁶ *Ibid.*, 188.-189.lpp.

virsvadības principu saprot tiesiskas valsts konceptā ietilpstošu principu, kas nosaka visu valsts varas orgānu pakļaušanos likumam, ievērojot pakļautību likumam jebkurās tiesiskajās attiecībās. Šis princips noteic, ka “tiesiskā valstī publiskās varas īstenotājiem ir jārikojas saskaņā ar tiesību normām,”⁶⁷ kā arī privātpersonai tiek atzītas tiesības paļauties, ka ikviena publisko tiesību subjekta rīcība ir pareiza (atbilstoša tiesību normām).⁶⁸

Satversmes 83.pants noteic, ka “tiesneši ir neatkarīgi un vienīgi likumam padoti.” Satversmes 83.pantā ietvertais jēdziens “vienīgi likumam padoti” kopsakarā ar Satversmes 1.pantu, ir jāsaprot ne vien kā pakļautība likumam, bet arī vispārējiem tiesību principiem.⁶⁹ Tiesneša padotība likumam nevar pastāvēt atrauti no tiesnešu neatkarības.

Tiesnešu neatkarība nostiprināta vairākos normatīvajos aktos, taču būtiskākais regulējums atrodams likuma “Par tiesu varu” 2. nodaļā. Pastāv vairāki aspekti, kas var ietekmēt tiesneša neatkarību: tiesnešu iecelšana un apstiprināšana, kvalifikācija, amata saglabāšanas garantijas, noteikumi paaugstināšanai amatā un pārcelšanai citā amatā, tiesneša neaizskaramība, finansiālā drošība, tiesneša institucionālā neatkarība un tiesu varas faktiskā neatkarība no izpildvaras vai likumdevēja politiskās ietekmes. Ja kaut viena garantija netiek nodrošināta, tiesnesis var kļūt ietekmējams.⁷⁰

Jāsecina, ka tiesību virsvadības nodrošināšana ir ne vien atkarīga no tiesneša paša iekšējās neatkarības un padotības likumam, bet arī no valsts pienākuma nodrošināt visas tiesnešu neatkarības garantijas. Tiesnesim, spriežot tiesu, jābūt pakļautam vienīgi likumam un vispārējiem tiesību principiem, lai netiktu apdraudēta tiesas pamatfunkciju veikšana, un līdz ar to arī cilvēku tiesību un brīvību nodrošināšana.⁷¹

1.3. Tiesas un tiesas nolēmuma leģitimitāte

Jebkurā tiesiskā valstī jāpastāv tiesas leģitimitātei. Leģitimitāte (no latīņu val. *lēgitimō*- padarīt likumīgu; termins radies no vārda *lēx*- likums) nozīmē valsts varas likumību, kas pamatojas uz sabiedrības attieksmi,⁷² apziņu, ka kaut kas ir pieņemts atbilstoši likumam,

⁶⁷ Administratīvās rajona tiesas 02.07.2012. spriedums lietā Nr. Nr.A420416912, 14.p. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/122046.pdf> [aplūkots 30.04.2018.]

⁶⁸ Administratīvās rajona tiesas 23.04.2013. spriedums lietā Nr.A420503512, 13.p. Pieejams: https://www.tiesas.lv/Media/Default/Admin.tiesu%20spriedumi/Admin.raj.tiesas%20spriedumi/2013/Apr%C4%ABlis/23.04.2013/AL_2304_raj_A-01520-13_28.pdf [aplūkots 11.03.2018.]

⁶⁹ Briede J. Komentārs Satversmes 83.pantam. Grām.: Autoru kolektīvs prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. Republikas Satversmes komentāri. VI nodaļa. Tiesa. VII nodaļa. Valsts kontrole. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2013, 65.lpp

⁷⁰ Ibid., 57.-61.lpp

⁷¹ Ibid., 57. lpp

⁷² [b.a.] Leģitimitāte. Pieejams: <http://www.tezaurs.lv/#/sv/le%C4%A3itimit%C4%81te> [aplūkots 25.03.2018.]

taisnīgs un saprātīgs.⁷³ Tātad, lai sabiedrībā pastāvētu tiesas nolēmumu atzīšana, tiesai ir jābūt izveidotai un tiesa jāspriež atbilstoši likumam.

Runājot par tiesas leģitimitāti, visbūtiskāk apskatīt jautājumu par tiesnešu apstiprināšanas kārtību, jo tas ir process, kurā tiesnesis iegūst savu amatu un līdz ar to arī tiesības spriest tiesu.⁷⁴ Pasaulē pastāv vairāki tiesnešu apstiprināšanas modeļi, kuru galvenais nošķiršanas kritērijs ir institūcija, kas pieņem gala lēmumu par tiesneša ievēlēšanu vai apstiprināšanu amatā. Venēcijas komisija pētījumā “Demokrātija caur tiesībām” ir norādījusi divas galvenās kategorijas- apstiprināšanas sistēmu un ievēlēšanas sistēmu. Apstiprināšanas sistēmā ietilpstošie modeļi ir: tiesnešus apstiprina valsts galva, tiesnešus apstiprina valdība, tiesnešus apstiprina tiesu varas institūcijas. Savukārt ievēlēšanas sistēmā ietilpst šādi tiesnešu ievēlēšanas modeļi: tiesnešus ievēlē vispārējās vēlēšanās, tiesnešus apstiprina parlaments.⁷⁵

Lielākā daļa Eiropas valstu tiesnešu apstiprināšanu uztic parlamentam, jo tā ir tautas leģitimēta institūcija, kas pastarpināti saņēmusi no tautas pilnvarojumu rīkoties tās vārdā un interesēs. Šāds tiesnešu apstiprināšanas modelis pastāv, piemēram, Slovēnija, federālā līmenī Šveicē, kā arī Latvijā.⁷⁶

Latvijā tiesneša apstiprināšanas kārtība noteikta Satversmes 84.pantā. Šajā pantā teikts, ka “tiesnešus apstiprina Saeima, un viņi ir neatceļami (..)”. Jāatzīmē, ka savulaik Satversmes sapulē par šo tēmu izvērtās plašas diskusijas- tika piedāvāts noteikt, ka tiesnešus ievēlē tauta. Arī 1934.gadā, kad Saeimā tika izskatīti Satversmes grozījumi, tika piedāvāts tiesnešus ievēlēt vispārējās vēlēšanās, kā arī tiesnešu apstiprināšanu nodot Valsts prezidentam.⁷⁷ Arī mūsdienās tiek diskutēts par šo jautājumu,⁷⁸ taču pastāvošā tiesnešu apstiprināšanas kārtība ir palikusi nemainīta kopš Satversmes pieņemšanas

Tiesneša amata kandidātu izvirzīšana regulēta likuma “Par tiesu varu” 8.nodaļā. 57.pants noteic, ka “rajona (pilsētas) tiesas tiesneša un apgabaltiesas tiesneša kandidatūru iecelšanai vai apstiprināšanai amatā izvirza tieslietu ministrs, pamatojoties uz tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas atzinumu.” Savukārt 59.pantā teikts, ka “Augstākās tiesas tiesneša amata kandidātu

⁷³ [b.a.] Definitoin of “legitimate”. Pieejams: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/legitimate> [aplūkots 25.03.2018.]

⁷⁴ Kārklīņa A. Tiesnešu apstiprināšanas kārtība un tās regulējuma pilnveidošanas iespējas Latvijā. Grām: Inovāciju juridiskais nodrošinājums: Latvijas Universitātes 70. konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2012, 192.lpp.

⁷⁵ European Commission for Democracy through Law (Venice Commission). Judicial appointments. Pieejams: <http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD%282007%29028-e> [aplūkots 29.04.2018.]

⁷⁶ Kārklīņa A. 2012, 196.lpp.

⁷⁷ Ibid., 191.-194.lpp.

⁷⁸ Osipova S., Strupišs A., Rieba A. Tiesu varas neatkarības un efektivitātes palielināšanas un nostiprināšanas rezerves. Jurista Vārds, 2010, nr.10 (605), 16.-19.lpp.

apstiprināšanai amatā izvirza Augstākās tiesas priekšsēdētājs, pamatojoties uz pozitīvu attiecīgā departamenta atzinumu.”

Tiesnešu iecelšanas un apstiprināšanas kārtība noteikta likuma “Par tiesu varu” 9.nodaļā. Likuma “Par tiesu varu” 60.pants paredz, ka rajona (pilsētas) tiesas tiesnešus pēc tieslietu ministra priekšlikuma amatā iecel Saeima uz trim gadiem. Pēc trim amatā nostrādātiem gadiem rajona (pilsētas) tiesas tiesnesi Saeima pēc tieslietu ministra priekšlikuma apstiprina amatā bez pilnvaru termiņa ierobežojuma vai iecel amatā atkārtoti uz laiku līdz diviem gadiem. Pēc atkārtotā pilnvaru termiņa izbeigšanās rajona (pilsētas) tiesas tiesnesi Saeima pēc tieslietu ministra priekšlikuma apstiprina amatā bez pilnvaru termiņa ierobežojuma. Taču, ja tiesneša darbība ir neapmierinoša, tieslietu ministrs tiesneša kandidatūru apstiprināšanai amatā neizvirza un tiesnesis zaudē tiesneša statusu līdz ar atkārtotā iecelšanas termiņa izbeigšanos.⁷⁹ Likuma “Par tiesu varu” 61.pants regulē apgabaltiesas tiesnešu apstiprināšanas kārtību. Šis pants noteic, ka apgabaltiesas tiesnesi pēc tieslietu ministra priekšlikuma apstiprina amatā Saeima bez pilnvaru termiņa ierobežojuma. Savukārt 62.pants noteic Augstākās tiesas tiesnešu apstiprināšanas kārtību, kuru veic Saeima pēc Augstākās Tiesas priekšsēdētāja priekšlikuma.

Tāpat likums “Par tiesu varu” nosaka atšķirīgu tiesnešu izvirzīšanas kārtību atkarībā no tā, kura līmeņa tiesas tiesnesis tiek apstiprināts. Šāda pieeja, kurā dažādu līmeņu tiesu tiesnešiem ir paredzēta atšķirīga atlases un apstiprināšanas kārtība, pastāv arī citās valstīs, piemēram, Lietuvā⁸⁰ un Igaunijā.⁸¹

Šobrīd pastāvošās kārtības ietvaros tiesneša apstiprināšanā iesaistās visi valsts varas atzari. Tiesu vara ar Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas starpniecību sniedz atzinumu par konkrētu personu, izpildvara organizē tiesneša amata kandidātu atlasī, savukārt likumdevējs pieņem politisku lēmumu par tiesneša apstiprināšanu amatā.⁸² Saeima kā vienīgais leģitīmētais valsts institūts realizē parlamentāro kontroli pār tiesu varas izveidi.⁸³

Tāpat tiesas nolēmums ir uzskatāms par leģitīmu, ja to pieņēmusi kompetentā valsts tiesa likumā noteiktā kārtībā.⁸⁴ Šī darba ietvaros ar tiesas nolēmumu saprot tiesas spriedumu vai

⁷⁹ Kārklīņa A. 2012, 192.lpp.

⁸⁰ Republic of Lithuania law amending the law on courts [Lietuvas tiesu varas likums tulkots angļu valodā] Pieejams: https://e-seimas.lrs.lt/rs/legalact/TAD/TAIS.338141/format/ISO_PDF/ [aplūkots 24.04.2018.]

⁸¹ Kohtute seadus [Igaunijas tiesu varas likums]. Pieejams: <https://www.riigiteataja.ee/akt/106022014014> [aplūkots 24.04.2018.]

⁸² Kārklīņa A. 2012, 194.lpp.

⁸³ Ibid., 199.lpp.

⁸⁴ Kovaļevska A. Komentārs Satversmes 86.pantam. Grām.: Autoru kolektīvs prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. Republikas Satversmes komentāri. VI nodaļa. Tiesa. VII nodaļa. Valsts kontrole. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2013, 157.lpp.

lēmumu, ko tā pieņem attiecīgajā tiesvedībā, gan izskatot strīdu pēc būtības, gan arī izlemjot procesuālus jautājumus.⁸⁵

⁸⁵ Ilze Līvmane: Spriedums, lēmums, nolēmums. Pieejams: <http://www.la.lv/spriedums-lemums-nolemums-2/>
[aplūkots 25.03.2017.]

2. TIESAS NOLĒMUMU KRITIKA

Tiesu vara ir vismazāk izprastais varas atzars.⁸⁶ Neraugoties uz to, tiesa ir publiskas varas īstenotāja, tāpēc tā ir pakļauta sabiedrības vērtējumam un kritikai,⁸⁷ kas ļauj pārlicināties, vai tiesa pienācīgi pilda tai uzticētās funkcijas.⁸⁸

Kritika (no sengrieķu val. *kritikós*- spējīgs saskatīt, spriest, tiesāt; termins radies no vārda *krínō*- es tiesāju) ir vērtējums, kurā persona pauž argumentētu viedokli par konkrētu objektu. Kritika nozīmē salīdzinošu analīzi un vērtējumu, vispirms izceļot pozitīvo un tad norādot uz trūkumiem.⁸⁹ Taču vairumā gadījumu attiecībā uz tiesas nolēmumiem šis jēdziens ieguvis negatīvu nokrāsu, uzskatot, ka kritika ir tikai apšauboša un nepiekrītoša viedokļa izteikšana, pamatojoties uz faktiem, kas norāda uz kļūdām.⁹⁰ Šī darba ietvaros ar vārdu “kritika” saprot pamatotu vai nepamatotu novērtējumu, analīzi vai diskusiju par tiesas nolēmumu.

Kritika ir aplūkojama vārda brīvības kontekstā, jo tā ir daļa no vārda brīvības. Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk- ECK) 10.pants noteic personas tiesības uz vārda brīvību.⁹¹ Šī brīvība ietverta arī Satversmes 100.pantā. Tiesības uz vārda brīvību, cita starpā, ietver arī tiesu varas kritiku, tai skaitā tiesas pieņemto nolēmumu kritiku. Tiesības uz vārda brīvību nav absolūtas, un pastāv leģitīmie mērķi, kuru dēļ vārda brīvība var tikt ierobežota. Viens no ierobežojumiem ir tiesas autoritātes un objektivitātes saglabāšana.⁹²

Vārda brīvību attiecībā pret tiesu nepieciešams ierobežot, lai tā negrautu sabiedrības uzticēšanos tiesai un cieņu pret tiesu varu. Uzticēšanās un cieņa pret tiesu nepieciešama, lai varētu pastāvēt efektīva tiesu sistēma un tiesa varētu īstenot savas funkcijas. Uzticēšanās un cieņa ir tiesas autoritātes un varas priekšnoteikumi, kas zināmā mērā leģitimizē tās pieņemtos nolēmumus.⁹³

Tiesu varas autoritāti var ietekmēt šāda veida kritika: tiesas nolēmumu kritika, kritika par tiesnesi (par tā darbību vai bezdarbību, kompetenci, privātajām īpašībām),⁹⁴ kritika par tiesu kā

⁸⁶ Jurcēna L. 2017, 10.lpp.

⁸⁷ Osipova S., Strupišs A., Rieba A. 2010, 17.lpp.

⁸⁸ Artūrs Kučs: Tēzes zinātniskajai konferencei. Sabiedriskā viedokļa ietekme uz tiesnešiem un tiesu sistēmu kopumā. Pieejams: http://blogi.lu.lv/tzpi/files/2018/01/Tezes_-A.Kucs_.pdf [aplūkots 09.04.2018.]

⁸⁹ Jaeggi R., Wesche T. Was ist Kritik? Frankfurt: Suhrkamp Verlag, 2009, S.7.-13.

⁹⁰ [b.a.] Definition of criticism in English. Piejams: <https://en.oxforddictionaries.com/definition/criticism> [aplūkots 25.03.2018.]

⁹¹ Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. Parakstīta Romā 04.11.1950. [03.04.2018. red.]

⁹² Council of Europe Publishing. Case law concerning Article 10 of European Convention on Human Rights. Pieejams: <http://global.asc.upenn.edu/fileLibrary/PDFs/CaseLawArt10.pdf> [aplūkots 15.04.2018.]

⁹³ Jurcēna L. 2017, 10.lpp.

⁹⁴ Ibid., 11.lpp.

institūciju, kritika par tiesu sistēmu kopumā.⁹⁵ Kritika, kas tiek pausta līdz sprieduma taisīšanai, var ietekmēt ne vien tiesas autoritāti, bet arī tiesas neatkarību un objektivitāti. Savukārt, kritizējot tiesu par jau sastādītu spriedumu, ietekmes iespējas sašaurinās, taču joprojām tiesas autoritāte var tikt apdraudēta.⁹⁶

Kritikai pastāv dažādi rašanās pamati. Pirmkārt, tiesa izšķir strīdus starp divām pusēm, tāpēc viena no pusēm visbiežāk ir neapmierināta ar lietas iznākumu. Otrkārt, tiesu darbība ir sabiedrību interesējošs jautājums, īpaši politisko jautājumu risināšana, kuru izlemšanā netieši iesaistītas konstitucionālās tiesas. Treškārt, pastāv tiesību jautājumi, kuros nozares speciālistiem ir atšķirīgs viedoklis.⁹⁷

Kritika var tikt pausta dažādos veidos: publiski (presē, konferencēs, lekcijās, publiskās runās utt.), privāti (vēstulēs, komunicējot), kā arī lietas izskatīšanas ietvaros un likumā noteiktajā kārtībā (apelācijas un kasācijas kārtībā, atsevišķajās domās).⁹⁸ Tātad kritika var tikt realizēta tiesu sistēmas ietvaros: hierarhiskā kritika, horizontālā kritika un kritika, kuru pauž citas tiesu sistēmai piederīgas personas. Kā arī tā var tikt realizēta publiskajā telpā, kur to visbiežāk pauž zinātnieki, mediji un sabiedrība.⁹⁹

Lai izvērtētu līdzsvaru starp personu tiesībām kritizēt un nepieciešamību aizsargāt tiesu varu, Eiropas Cilvēktiesību tiesa tradicionāli norāda uz šādiem vērtējamajiem aspektiem: jautājuma nozīmīgums sabiedrībā, apstrīdēto izteikumu kopējais konteksts, kritiku saturošo izteikumu tonis un piemēroto sankciju smagums.¹⁰⁰ Kritikas izvērtējuma kopaina ļauj secināt, vai kritika ir pieļaujama vai nepieļaujama.

Literatūrā atrodami skaidrojumi, ka pieļaujama kritika ir pamatota kritika, savukārt nepieļaujama ir nepamatota kritika.¹⁰¹ Taču autore uzskata, šis "pieļaujamības" jautājums neaprobežojas tikai ar pamatotību. Autore uzskata, ka pieļaujama kritika ir: 1) pamatota, balstoties uz pilnu nolēmumu saturu un juridiskām zināšanām; 2) publicēta atbilstošā platformā; 3) pausta atbilstošā laikā; 4) pausta ar cieņu.¹⁰² Šāda kritika nodrošina tiesnešu atbildību, tā var

⁹⁵ Frank H. Easterbrook: Ways of Criticizing Court. Pieejams: https://chicagounbound.uchicago.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://www.google.lv/&httpsredir=1&article=2051&context=journal_articles [aplūkots 13.04.2018.]

⁹⁶ Jurcēna L. 2017, 11.lpp.

⁹⁷ Ibid.

⁹⁸ Ibid.

⁹⁹ Vilsons D. Tiesu nolēmumu kritikas robežas un kritika, kuras pietrūkst. Jurista Vārds, 2017, nr.27(981), 20-22.lpp.

¹⁰⁰ Council of Europe Publishing. Case law concerning Article 10 of European Convention on Human Rights. Pieejams: <http://global.asc.upenn.edu/fileLibrary/PDFs/CaseLawArt10.pdf> [aplūkots 15.04.2018.]

¹⁰¹ Jurcēna L. 2017, 12.lpp.

¹⁰² Gunārs Kūtris, Dina Gailīte, Andris Guļāns...: Kur sākas un kur beidzas tiesneša vārda brīvība? Pieejams: <http://www.juristavards.lv/doc/94813-kur-sakas-un-kur-beidzas-tiesnesa-varda-briviba/> [aplūkots 02.05.2018.]

sniegt tiesnešiem iespēju labot savas kļūdas, tā veicina izpratni par tiesu varu, veicina tiesību politikas veidošanu un plašāk nodrošina sabiedrības izglītošanu tiesību jautājumos.¹⁰³

Nepieļaujama kritika ir: 1) nepamatots, nievājošs, tikai uz emocijām vai uz acīmredzami nepareizas tiesību jautājumu izpratnes balstīts viedoklis; 2) kas publicēts neatbilstošā platformā; 3) un atspoguļots necienīgi, agresīvi, rupji.¹⁰⁴ Šāda kritika apdraud tiesneša neatkarību, tiesas autoritāti, personu tiesības uz taisnīgu un objektīvu tiesu, tā mazina sabiedrības uzticēšanos tiesas spriešanai un visai tiesību sistēmai, līdz ar to arī uzticību valstij kopumā.¹⁰⁵

Šī darba ietvaros kritika tiek analizēta pēc subjekta, kas to publiski pauž, noskaidrojot, pēc kādiem priekšnosacījumiem vajadzētu vadīties katrai konkrētajai personu grupai.

2.1. Nolēmumu kritika no citu tiesnešu puses

Tiesnešu publiska personīgā viedokļa paušanas jautājums kļuva aktuāls 2004.gadā, kad tas tika nodēvēts par “pirmo Latvijas Tiesnešu ētikas kodeksa nopietno pārbaudījumu.” Pēc tā laika Satversmes tiesas tiesneses Ilmas Čepānes publikācijas ar zīmīgu nosaukumu “Brīvības gatvē piesmej likumu”¹⁰⁶ sāka rasties vairāki neskaidri jautājumi- vai tiesnesis ir brīvs savos izteikumos, vai arī viņa vārda brīvība ir atšķirīga no citiem pilsoņiem, vai ir nozīme kur un kādā platformā tiesnesis izsakās, kā arī vai sabiedrībā cienīta tiesneša autoritāte var kļūt par šķērslī cita tiesneša lēmumam?¹⁰⁷

Tiesnesis, stājoties amatā, nezaudē savas cilvēktiesības, tajā skaitā tiesības uz vārda brīvību. Taču šis statuss uzliek zināmus ierobežojumus. Tiesneša vārda brīvība pastāv ar atrunu, ka tiesnesis šīs tiesības drīkst izmantot tiktāl, lai neciestu tiesneša gods un cieņa, tiesu sistēmas neatkarība un tiesas objektivitāte. Šis jautājums cieši saistīts ar tiesneša ētiku, kas regulēta Tiesneša ētikas kodeksā,¹⁰⁸ un aptver tiesneša uzvedības standartus gan darba laikā, gan arī ārpus tā, lai tas cienīgi reprezentētu savu profesiju. Uzņemoties amata pienākumus, tiesnesim

¹⁰³ Jurcēna L. 2017, 10.lpp.

¹⁰⁴ Bacigal R.J. The Theory and Practice of Defending Judges Against Unjust Criticism. Connecticut: Law Review, 1990, pp. 99-115

¹⁰⁵ [b.a.] Tiesu varas pienākums rīkoties savas reputācijas krīzes gadījumā. Jurista Vārds, 2018, nr.1 (1007), 4.lpp.

¹⁰⁶ Ilma Čepāne: Brīvības gatvē piesmej likumu. Pieejams: <https://www.diena.lv/raksts/pasaule/krievija/brivibas-gatve-piesmej-likumu-12103315> [aplūkots 28.03.2018.]

¹⁰⁷ Gunārs Kūtris, Dina Gailīte, Andris Guļāns...: Kur sākas un kur beidzas tiesneša vārda brīvība? Pieejams: <http://www.juristavards.lv/doc/94813-kur-sakas-un-kur-beidzas-tiesnesa-varda-briviba/> [aplūkots 02.05.2018.]

¹⁰⁸ Latvijas tiesnešu ētikas kodekss. Pieņemts Latvijas Republikas tiesnešu konferencē 20.04.1995. [01.05.2018. red.]

pašam jābūt iekšējai izjūtai, kas nošķir ētisku rīcību no neētiskas, un šai izjūtai jābūt augstākai nekā vidusmēra cilvēkam.¹⁰⁹

Šī jautājuma kontekstā ir būtiski izcelt 2004.gadā diskusijas veidā tapušu rakstu "Kur sākas un kur beidzas tiesneša vārda brīvība." Lai gan raksts ir salīdzinoši sens, tajā tieši nosaukti tie aspekti, kas ļauj izvērtēt, vai un kā cits tiesnesis drīkst kritizēt tiesas nolēmumu. Vispirms tajā tika norādīts, ka situācija, kurā tiesnesis izsakās par cita tiesneša pieņemto nolēmumu, ir apšaubāma. Tādējādi tiek mazināta tiesu varas autoritāte sabiedrības acīs un rodas šaubas par tiesas kompetenci un profesionalitāti.¹¹⁰

Diskusijas laikā tika izteikts priekšlikums vienoties par kādām lietām un kādā izskatīšanas stadijā citi tiesneši drīkstētu kritizēt tiesas nolēmumus. Diskusijas dalībnieki bija vienprātis, ka tik specifiska konkretizācija nav iespējama un katrā konkrētā gadījumā pastāv vairāki vērtējami aspekti. Tagadējais Satversmes tiesas tiesnesis Artūrs Kučs norādīja, ka jāvērtē kāds ir tā tiesneša statuss, kurš pauž kritiku. Respektīvi, vai šim tiesnesim var būt iespaids uz to tiesnesi, kurš lietu izskata, piemēram, kāda veida hierarhiskās attiecības starp tiesnešiem pastāv, vai šis tiesnesis ir tiesīgs ierosināt disciplinārlietu par lietu izskatošā tiesneša rīcību u.tml. Papildus tam zvērināts advokāts Lauris Liepas pieminēja, ja tiesnesis pauž savu nostāju konkrētā tiesību jautājumā, tad vēlāk viņam var rasties grūtības izskatīt attiecīgās kategorijas lietas - tiesnesis nedrīkst sevi pozicionēt tā, ka vēlāk kādā lietā puse varētu teikt, ka ir zināma tiesneša nostāja šādos jautājumos, kas lietas izskatīšanu varētu padarīt neobjektīvu. Šiem viedokļiem pievienojās arī Andris Guļāns, sakot, ka tik autoritatīvas personas kā tiesnesis izteikumi var radīt spiedienu uz tiesu, un tālāk tas ir tiesneša iekšējās neatkarības jautājums-uzklausīt kritiku, bet spriest tiesu neatkarīgi un tikai pēc likuma. Taču katrā lietā ir grūti noteikt, vai tiesnesis no kritikas ietekmējas, vai ne. Tāpat kāds tiesnesis spēj norobežoties un spriest tiesu pēc savas iekšējās pārlicības, savukārt citam tiesnesim var tikai šķist, ka viņš nav ietekmējams. Pat ja tiesnesis no kritikas neietekmējas, tas noteikti paliks atmiņā sabiedrībai. Tiesas autoritāte un gods nepastāv pats par sevi, to tiesa iegūst tikai sabiedrības acīs. Tāpēc tagadējais Latvijas Republikas Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs ieteica, ka, lai izvērtētu, vai tiesnesis ar savu vārda brīvību ir aizskāris tiesu sistēmu, kā "mērauklu" jānosaka tieši sabiedrības reakciju uz konkrēto tiesneša rīcību, viedokli vai publikāciju.¹¹¹

Diskusijā tika norādīts arī uz publiskas kritikas ēnas pusi. Iepriekšminētā Ilmas Čepānes publikācija "Brīvības gatvē piesmej likumu" un citu tiesnešu publikācijas par konkrētas

¹⁰⁹ Gunārs Kūtris, Dina Gailīte, Andris Guļāns...: Kur sākas un kur beidzas tiesneša vārda brīvība? Pieejams: <http://www.juristavards.lv/doc/94813-kur-sakas-un-kur-beidzas-tiesnesa-var-da-briviba/> [aplūkots 02.05.2018.]

¹¹⁰ Ibid.

¹¹¹ Ibid.

tiesneses lēmumu 2004.gadā ieguva lielu sabiedrības uzmanību. Lielākajā daļā šīs publikācijas bija negatīvas un tika raksturotas kā ticību tiesas spriedumiem un tiesu sistēmu graužošanas. Taču šo situāciju procesā izmantoja atbildētājs, kurš, runājot tiesu debatēs, “80 procentus laika izmantoja, lai vērstos pret šo vairāku tiesnešu izteikto kritiku šai lietai,” tādā veidā nevis runājot par lietā būtiskiem faktiem un argumentiem, bet norādot, ka tiesnesis ir izrīkojies nepareizi.¹¹²

Savukārt uz ieguvumiem, kas rodas no tiesnešu publiskas kritikas, norādījusi Tiesnešu ētikas komisija 2009. gadā. Šī skaidrojuma pamatā bija tiesnešu lūgumi izskaidrot, vai tiesneša Jāņa Neimaņa rakstā “Koncentrēšanās uz detaļām aizēno lietas būtību”¹¹³ nav saskatāmi Tiesnešu ētikas komisijas secinājumu un Tiesnešu ētikas kodeksa pārkāpumi. Komisija atzina, ka: 1) konstruktīva kritika veicina tiesneša zināšanu izaugsmi un pilnveidošanos; 2) šāda veida kritika neveicina negatīvu viedokli par Latvijas tiesu sistēmu kopumā vai atsevišķu tiesu; 3) publiska kritika par cita tiesneša izskatītu lietu ir iespējama arī tad, ja šī lieta ir pabeigta skatīt vienā no tiesu instancēm un tiesas nolēmums pārsūdzēts, ja tā satur vispārējas juridiskas problēmas risinājumu un nesatur nekādas konkrētas norādes par lietas iztiesāšanu nākamajā tiesu instancē; 4) iepazīšanās ar konkrēto lietu materiāliem nav obligāts nosacījums tiesneša viedokļa publiskai paušanai mutvārdos vai rakstveidā par citu tiesnešu izskatāmajām lietām un tajās pieņemtajiem nolēmumiem.¹¹⁴

Tiesnešu ētikas komisija uz līdzīgām vadlīnijām norādījusi arī atzinumā par tiesneša amata pienākumu apvienošanu ar zinātnisko darbu, veicot spriedumu analīzi un kritiku. Komisija secinājusi, ka tiesnesim, veicot spriedumu analīzi un kritiku, jā rūpējas, lai šie izteikumi netraucētu tiesneša amata pienākumu pildīšanā. Papildus tam norādīts, ka korekta kritika zinātniskajos darbos ir pieļaujama un nav pretrunā ar ētikas normām. Šāda veida kritika var tikt pausta sabiedrības un tiesneša profesionalitātes paaugstināšanas interesēs.¹¹⁵

Izpētot literatūru par konkrēto jautājumu, autore secina, ka tiesnesim, izsakot kritiku, jāņem vērā vairāki būtiski aspekti: laiks un vieta, izteiksmes veids, ietekmes iespējamība. Nevajadzētu steigties ar kritiku, ja lieta vēl nav izskatīta. Tāpat kritikai vajadzētu izskanēt, piemēram, juridiskā žurnālā vai studentu auditorijā, nevis plaši pazīstamā masu medijā. Izteiksmes veidam jābūt tādām, kas nemazina uzticēšanos tiesu varai un cieņu pret tiesu.

¹¹² Gunārs Kūtris, Dina Gailīte, Andris Guļāns...: Kur sākas un kur beidzas tiesneša vārda brīvība? Pieejams: <http://www.juristavards.lv/doc/94813-kur-sakas-un-kur-beidzas-tiesnesa-varda-briviba/> [aplūkots 02.05.2018.]

¹¹³ Neimanis J. Koncentrēšanās uz detaļām aizēno lietas būtību. Jurista Vārds, 2009, Nr.16 (559), 20.-23.lpp.

¹¹⁴ Tiesnešu ētikas komisijas atziņu krājums: skaidrojumi, atzinumi, lēmumi. 2008. – 2016. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2016, 66.-68.lpp.

¹¹⁵ Ibid., 78.-79.lpp.

Visbeidzot jāvērtē, vai tiesnesis, kura nolēmums tiek kritizēts, nav acīmredzami ietekmējams, jo īpaši, vai starp tiesnešiem pastāv hierarhiskās attiecības.¹¹⁶

2.2. Nolēmumu kritika, kuru pauž juristi - tiesību zinātnieki un atsevišķu nozaru speciālisti

ECT ir atzinusi, ka gadījumi, kad tiesas nolēmumus kritizē juristi, ir atšķirīgi no gadījumiem, kad kritiku pauž ar tiesu sistēmu nesaistītas personas. Visbiežāk tiesa spriedumos runā par jurista īpašo statusu, kas ir šo lietu “*key role*” jeb galvenā loma. Pirmoreiz tiesa uz to norādīja lietā *Schöpeper v. Switzerland*, sakot, ka juristiem (lietā- advokātam) ir tiesības publiski kritizēt tiesu, taču šī kritika nedrīkst pārkāpt noteiktas robežas. Tiesa noteica, ka šīs robežas ir līdzsvars starp sabiedrības tiesībām saņemt informāciju par tiesas nolēmumiem un tiesas atbilstošu spēju funkcionēt. Īpašs uzsvars tiek likts uz profesionālo cieņu, kas atkal liek atgriezties pie profesionālās ētikas.¹¹⁷

Latvijā daudzviet publikācijās tiek norādīts uz nepieciešamību pēc tiesību zinātnieku un dažādu tiesību zinātņu nozares speciālistu kritikas,¹¹⁸ citviet tiek norādīts, ka kritizēt tiesas nolēmumus ir pat šo personu pienākums.¹¹⁹ Iemesls publikācijās norādītajiem aicinājumiem kritizēt ir tas, ka bez kvalitatīvas tiesību zinātnes nevar pastāvēt kvalitatīva tiesību piemērošana.¹²⁰ No vienas puses, zinātnieku un nozares speciālistu kritika par tiesas nolēmumiem ģenerē tiesību idejas un dažādu problēmu risinājumus, kas palīdz stabilizēt tiesas spriešanu.¹²¹ No otras puses, šo personu izteikumi spēj legalizēt sabiedrības acīs arī nepatiesu kritiku, jo sabiedrība paļaujas uz juristu kvalifikāciju, tāpat šāda kritika var negatīvi ietekmēt tiesnešu un juristu attiecības, tiesnesim vēlāk var nākties pat atstatīties no lietas, kurā iesaistīts konkrētais jurists.¹²²

Par šo tēmu plašāk rakstījis Eiropas Savienības tiesas tiesnesis Egils Levits, kas atzinis, ka tiesības darbojas tikai tad, ja par tām tiek komunicēts publiski. E.Levits ir norādījis, ka visbūtiskākā loma tiesību zināšanu radīšanā un akceptēšanā ir juristu savstarpējai diskusijai,

¹¹⁶ Gunārs Kūtris, Dina Gailīte, Andris Guļāns...: Kur sākas un kur beidzas tiesneša vārda brīvība? Pieejams: <http://www.juristavards.lv/doc/94813-kur-sakas-un-kur-beidzas-tiesnesa-varda-briviba/> [aplūkots 02.05.2018.].

¹¹⁷ ECT 20.05.1998. spriedums lietā *Schöpeper v. Switzerland*. Pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=001-58167&filename=001-58167.pdf> [aplūkots 15.04.2018.].

¹¹⁸ Gunārs Kūtris, Dina Gailīte, Andris Guļāns...: Kur sākas un kur beidzas tiesneša vārda brīvība? Pieejams: <http://www.juristavards.lv/doc/94813-kur-sakas-un-kur-beidzas-tiesnesa-varda-briviba/> [aplūkots 02.05.2018.].

¹¹⁹ Damane L. Kritika ir nepietiekama un nekvalitatīva. *Jurista Vārds*, 2017, nr.27(981), 27.lpp.

¹²⁰ Levits E. 2017, 10.lpp.

¹²¹ Neimanis J. Tiesneša atvērtība informācijai. *Jurista Vārds*, 2017, nr.27 (981), 25.lpp.

¹²² Jurcēna L. 2017, 13.lpp.

kas ir juristu virsuzdevums. Tikai tās zināšanas, kuras rada, akceptē un pārvalda juristi, ir uzskatāmas par tiesībām. Šai diskusijai obligāti nav jābūt formalizētai un īpaši organizētai, taču tai nemitīgi ir jāpastāv, lai tajā cirkulētu tiesību idejas, jo bez šādas vides “tiesības nevarētu sasniegt mūsdienās nepieciešamo refleksijas pakāpi.” Šo diskusiju ietvaros tiesības tiek pārbaudītas “no iekšpuses,” tiek diskutēts, vai attiecīgais tiesas apgalvojums ir loģisks, vai tas ir patiess, vai tas atbilsts tiesību sistēmas pamatā esošajai vērtību sistēmai, galvenokārt- vai tas ir taisnīgs.¹²³

Līdzīgu nostāju paudis Anglijas un Velsas Augstākās tiesas priekšsēdētājs (amatā no 2013. gada līdz 2017. gadam) Lords Tomass, uzsverot, ka ļoti svarīgi, ka ir zinātnieki un nozares speciālisti, kuri spēj kritiski izvērtēt tiesu darbu un rakstīt par kļūdām spriedumos. L. Tomass atzinis, ka Anglijā un Velsā vadošajos akadēmiskajos izdevumos regulāri tiek publicēti kritiski raksti par tiesas spriedumiem, “un tie nereti ir ļoti, ļoti kritiski.” L. Tomass uzskata, ka šāda kritika stimulē tiesnešus, jo tie apzinās, ka spriedumu iespējams lasīt un komentēs vēl kāds tiesību zinātni pārzinošs profesionālis.¹²⁴ Arī Satversmes tiesas priekšsēdētājs Aldis Laviņš ir norādījis, ka zinātnieku kritika ir vēlama, sakot, ka “tiesu nolēmumos bieži varam sastapt tiesas atsauces uz tiesību zinātnieku atziņām (...). Tāpēc nav šaubu, ka tiesību zinātnieku diskusijas ir nozīmīgas pašām tiesām. Tās virza tiesisko domu, tās netieši veido sabiedrības tiesisko apziņu, tās ietekmē sabiedrības attīstību.”¹²⁵

Jāatzīst, ka daudzviet publikācijās tiek norādīts, ka Latvijā pietrūkst tiesību zinātnieku kritikas.¹²⁶ Par pamatu tam, ka kritika no zinātnieku puses ir nepietiekama, tiek norādīts tiesas nolēmumu pieejamības jautājums, jo tikai salīdzinoši nesenā pagātnē ir sākts publiskot visu tiesu nolēmumus.¹²⁷ Izpētot literatūru, autore saskārās ar vēl kādu iespējamu problēmu. L. Tomass ir norādījis, ka, piemēram, Anglijā, apgūstot tiesību zinātni, lekciju laikā tiek aktīvi lasīti un kritizēti spriedumi, norādot uz konkrētiem apstākļiem, ko tiesneši nav ņēmuši vērā.¹²⁸ Savukārt Latvijā maģistrantūras studenti atzīst, ka šobrīd tiesību zinātņu studijās trūkst kritiska tiesas nolēmumu, jo īpaši Augstākās tiesas nolēmumu, izvērtējuma.¹²⁹

Autore uzskata, ka tiesību zinātnieku un nozares speciālistu publiska kritika ir visefektīvākais un visnepieciešamākais veids, kā saprotami un balstoties uz tiesību zināšanām

¹²³ Levits E. 2017, 7.-8.lpp.

¹²⁴ Gailīte D. Kakstāns Ā. Tiesu kritika ir jānošķir no uzbrukumiem tiesai. Jurista Vārds, 2018, Nr.6 (1012), 8.lpp.

¹²⁵ Satversmes tiesas priekšsēdētāja Alda Laviņa uzruna, atklājot starptautisko konferenci “Kā starptautiskās tiesības darbojas krīzes laikā”. Pieejams: <http://www.satv.tiesas.gov.lv/articles/satversmes-tiesas-priekssedetaja-alda-lavina-uzruna-atklajot-starptautisko-konferenci-ka-starptautiskas-tiesibas-darbojas-krizes-laika/> [aplūkots 13.04.2018.]

¹²⁶ Vilsone D. 2017, 22.lpp.

¹²⁷ Ibid.

¹²⁸ Gailīte D. Kakstāns Ā. 2018, 7.lpp.

¹²⁹ Neimanis J. 2017, 25.lpp.

diskutēt par tiesas nolēmumiem. Jāņem vērā, ka citi juristi, atšķirībā no tiesnešiem, kritizējot tiesas nolēmumus, nav tik “sasaistīti”, un viņiem ir jāvadās tikai pēc profesionālās ētikas normām. Šāda korekta kritika negatīvi neietekmē tiesas autoritāti, izglīto sabiedrību tiesību jautājumos, tā palīdz arī pašiem tiesnešiem, tādā veidā nostiprinot un vienādojot tiesību idejas valstī.

2.3. Nolēmumu kritika no citu valsts varas atzaru puses

No vienas puses tiesu varai ir jābūt neatkarīgai no likumdevēja varas un izpildu varas, bet no otras puses starp šīm varām jāpastāv savstarpējai kontrolei, kas nodrošina katra varas atzara atbildīgumu. Attiecībās starp varas atzariem ir visgrūtāk noteikt, kad paustā kritika ir uzskatāma par adekvātu un pieņemamu, bet kad tā uzskatāma par tiesu varas neatkarības aizskaršanu.¹³⁰ Pārlietu liela kritika no citu varas atzaru puses var ietekmēt tiesu varas darba efektivitāti un sabiedrības uzticību tiesu varai. Savukārt pārlietu maza kritika tiesām no citu varas atzaru puses var mazināt sabiedrības uzticību tiesu varas objektivitātei un atbildīgumam. Ir nepieciešams panākt saprātīgu līdzsvaru starp šiem komponentiem.¹³¹

Varas pārstāvjiem kā ikvienam ir tiesības uz konstruktīvu kritiku.¹³² Izpildu varas pārstāvju un, jo īpaši, likumdevēja varas pārstāvju, kas ir tautas vēlētā institūcija, vārda brīvības ierobežošana prasa pamatīgu pārbaudi, un jāpastāv nopietniem iemesliem, lai to ierobežotu.¹³³ Diskusijas par tiesas nolēmumiem ir leģitīmas, ja tās ir pietiekami pamatotas un tām ir izvēlēts pienācīgs veids. Ir pieļaujamas diskusijas par tiesas nolēmumiem, kas skar sabiedrībai aktuālus jautājumus, diskusijas ir pieļaujamas arī tad, ja lieta tobrīd atrodas izskatīšanas stadijā.¹³⁴ Izteiksmes veidam ir jābūt cieņpilnam, kritika nedrīkst būt izaicinoša, noniecinoša un aizskaroša.¹³⁵ Konferencē “Tiesas juridiskās kultūras telpā” tika atzīts, ka mūsdienās Latvijā starp varas atzariem šīs tolerances trūkst.¹³⁶

Publiskas diskusijas ir ierobežojamas, ja citu varas atzaru izteikumi apdraud lietā iesaistīto pušu tiesības uz taisnīgu tiesu, tiesas neatkarību vai tiesas autoritāti.¹³⁷ Tāpat jāņem

¹³⁰ Osipova S., Strupišs A., Rieba A. 2010, 19.lpp.

¹³¹ Jūrcēna L. 2017, 14.lpp

¹³² Juris Siliņš: Latvijas Tiesnešu biedrības paziņojums. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/zinas/270324-latvijas-tiesnesu-biedribas-pazinojums/> [aplūkots 01.05.2018.]

¹³³ Jūrcēna L. 2017, 13.-14.lpp.

¹³⁴ Jūrcēna L. 2017, 13.-14.lpp.

¹³⁵ Consultative Council of European Judges (CCJE). Opinion No. 18 (2015). Summary of principal points, p.11. Pieejams: <https://rm.coe.int/16807481a1> [aplūkots 08.05.2018.]

¹³⁶ Latvijas Republikas Augstākās tiesas biļetens Nr.9/2014. gada oktobris. 1.Daļa. Tiesas un politiķi. Pieejams: http://at.gov.lv/files/uploads/files/2_Par_Augstako_tiesu/Informativie_materiali/ATBiļetens9.pdf [aplūkots 09.04.2018.]

¹³⁷ Jūrcēna L. 2017, 13.-14.lpp.

vērā varas atzaru pārstāvju autoritāte sabiedrībā. Tā pieprasa daudz pastiprinātāku argumentāciju. Nepamatoti, vienkāršoti vai vāji argumentēti paziņojumi no varas pārstāvju puses ir nepieņemami, un liecina par vāju izpratni par tiesu varu un tās lomu demokrātiskā sabiedrībā.¹³⁸ Eiropas Tiesnešu konsultatīvā padome ir atzinusi ka, kritiku nedrīkst vērst pret konkrēta tiesneša personīgajām īpašībām, politiķi nekad nedrīkst aicināt nepildīt tiesas nolēmumus, un nevēlama ir arī politiķu vienpusēji izteikta kritika par tiesas nolēmumiem, kas nav saskaņota ar varas kopējo viedokli. Skaidrots, ka tā ir bezatbildīga rīcība un var izraisīt ilgstošas, nopietnas problēmas. Tā var iedragāt sabiedrības pašāvēību un uzticēšanos tiesu varai, bet galējos gadījumos var apdraudēt pat demokrātiskas valsts konstitucionālo līdzsvaru.¹³⁹

L. Tomass ir norādījis, ka nepieņemama situācija ir gan tāda, kurā “politiķi tiesu varai vienkārši uzbrūk,” kā, viņaprāt, tas ir Polijā un Ungārijā, gan arī tāda, kurā politiķiem jābaidās kritizēt tiesas nolēmumus, jo viņiem par to draud ar saukšanu pie kriminālatbildības, kā tas reiz bijis Austrālijā.¹⁴⁰ Eiropas Tiesnešu konsultatīvā padome skaidro, ka tiesu varai ir jāapzinās, ka ikvienā valstī pastāv likumā noteikti ierobežojumi attiecībā uz likumdevēja un izpildvaras pieņemto nostāju pārbaudi. Tādēļ tiesām jāpievērš uzmanība tam, lai tiktu ievērots saprātīgs līdzsvars starp varas atzaru atbildīgumu un tiesas neatkarību, nepārkāpjot galējas robežas.¹⁴¹

Izvērtējot literatūru par šo jautājumu, pirmkārt, autore vēlas izcelt atziņu, ka zināmā mērā valsts varas atzaru kritika tiesu varai ir pat vēlama, jo tas apliecina, ka tiesas nav politiķiem iztapīgas. Otrkārt, no politiķu puses vērsta objektīva kritika tiesu varai ir uzskatāma par adekvātu demokrātiskā atbildīguma principa īstenošanu. Treškārt, tiesu varai ir pienākums akceptēt argumentētu un cieņpilnu likumdevēja varas un izpildu varas pausto kritiku kā varas atzaru savstarpējo dialogu.¹⁴²

2.4. Nolēmumu kritika, kuru pauž mediji

Nereti medijos sastopama informācija par tiesā skatītajām lietām, kas ne vien atspoguļo tiesas nolēmuma saturu, bet arī ar diezgan “skaļiem” un sarkastiskiem virsrakstiem raisa

¹³⁸ Juris Siliņš: Latvijas Tiesnešu biedrības paziņojums. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/zinas/270324-latvijas-tiesnesu-biedribas-pazinojums/> [aplūkots 01.05.2018.]

¹³⁹ Consultative Council of European Judges (CCJE). Opinion No. 18 (2015). Criticism by members of the executive and legislature, p. B (7). Pieejams: <https://rm.coe.int/16807481a1> [aplūkots 08.05.2018.]

¹⁴⁰ Gailīte D. Kakstāns Ā. 2018, 10.lpp.

¹⁴¹ Consultative Council of European Judges (CCJE). Opinion No. 18 (2015). Summary of principal points, p.12. Pieejams: <https://rm.coe.int/16807481a1> [aplūkots 08.05.2018.]

¹⁴² Jurcēna L. 2017, 13.-14.lpp

sabiedrībā sašutumu, piemēram, “Pāvilostā pāris metrus no jūras krasta uzbūvēto māju tiesā atzīst par kuģi”¹⁴³ vai “Mirusajam Ērikam Niedram jāierodas uz tiesu.”¹⁴⁴

Mediji ir drukātās un elektroniskās platformas, kuru uzdevums ir izplatīt informāciju, kas attiecas uz tiesā skatītajām lietām tik pat lielā mērā, kā citas sabiedrību interesējošas jomas.¹⁴⁵ Taču ir svarīgi konstatēt, kāds ir medija atspoguļotās informācijas mērķis - noskaņot sabiedrību sev vēlamajā virzienā, vai arī pievērst tās uzmanību būtiskiem problēmjautājumiem.¹⁴⁶

Iesākumā autore vēlas norādīt uz negatīvu un pozitīvu piemēru, kas uzskatāmi atspoguļo, cik liela ietekme var būt tiesas nolēmumu kritikai, kuru izsaka mediji. Uz savu pieredzi ar agresīvo un pat vulgāro britu dzelteno presi norādījis Lords Tomass. L. Tomass izskatīja, t.s., *the Article 50 case* lietu, kura bija par varas dalījumu starp parlamentu un izpildvaru Lielbritānijā- vai valdībai ir jāsaņem parlamenta piekrišana pirms Eiropas Savienības līguma 50.panta iedarbināšanas, t.i., oficiālās Lielbritānijas izstāšanās no Eiropas Savienības sākšanas. Būtībā tiesa skatīja konstitucionālu jautājumu, taču daudzi nesaprata vai negribēja saprast, ka jautājums nav par to, vai Lielbritānijai vajadzētu izstāties no Eiropas Savienībās. Tā rezultātā pēc sprieduma pasludināšanas laikraksts *Daily Mail* “pirmajā lappusē nodrukāja visu triju tiesnešu fotoattēlus ar virsrakstu – *Enemies of the People* (tautas ienaidnieki).” Šī incidenta rezultātā policijai nācās veikt tiesnešu māju un ģimeņu uzraudzību.¹⁴⁷

ECT ir skatījusi lietu “Kobenters pret Austriju”.¹⁴⁸ Samo Kobenters bija žurnālists, kurš uzrakstīja kritisku rakstu par tiesas spriedumu. Tiesa skatīja lietu par kādu kristīgo mācītāju, kurš baznīcas avīzē bija uzrakstījis naidīgu rakstu par homoseksuālām personām, sakot, ka tās ir jādisciplinē ar pātagām un tām jāpiemēro nacistiskas metodes. Tiesnesis spriedumā bija iekļāvis rindkopu, kurā minēja, ka homoseksuālismu var pielīdzināt dzīvnieku pasaulei, kā arī minēja piemērus no dzīvnieku pasaules. Kobenters rakstā pauda viedokli, ka mūsdienās tiesas spriešanai būtu jāatšķiras no viduslaiku metodēm un raganu tiesāšanas tradīcijām, un tiesneša piekrišana šādam viedoklim liek šaubīties par viņa morālo un intelektuālo integritāti. Tiesnesis par šiem izteikumiem jutās aizskarts, vērsās tiesā, un Kobenters Austrijā tika notiesāts par tiesneša goda aizskaršanu. Vēlāk Kobenters vērsās ECT, un tā konstatēja žurnālista vārda

¹⁴³ [b.a.] Pāvilostā pāris metrus no jūras krasta uzbūvēto māju tiesā atzīst par kuģi. Pieejams: <http://jauns.lv/raksts/zinas/267010-pavilosta-paris-metrus-no-juras-krasta-uzbuveto-maju-tiesa-atzist-par-kuigi> [aplūkots 13.04.2018.]

¹⁴⁴ [b.a.] Mirusajam Ērikam Niedram jāierodas uz tiesu. Pieejams: <http://focus.vesti.lv/news/mirusajam-erikam-niedram-jaierodas-uz-tiesu?17905> [aplūkots 13.04.2018.]

¹⁴⁵ Artūrs Kučs: Tēzes zinātniskajai konferencei. Sabiedriskā viedokļa ietekme uz tiesnešiem un tiesu sistēmu kopumā. Pieejams: http://blogi.lu.lv/tzpi/files/2018/01/Tezes_-A.Kucs_.pdf [aplūkots 09.04.2018.]

¹⁴⁶ Vilsone D. 2017, 21.lpp.

¹⁴⁷ Gailīte D. Kakstāns Ā. 2018, 8.lpp.

¹⁴⁸ ECT 02.02.2007. spriedums lietā Kobenter and Standard Verlags GmbH v. Austria Pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/web/services/content/pdf/001-77786?TID=ihgdqbxnfi> [aplūkots 15.04.2018.]

brīvības pārkāpumu. Turklāt tiesnesis pēc šī raksta atsauca spriedumā kritizēto rindkopu un tā tika izņemta no sprieduma, par šo rindkopu saņemot disciplinārsodu ar brīdinājumu.

Tiesas un mediju komunikācija ir plaši pētīta. Attiecībā uz savstarpējo komunikāciju tiek norādītas vairākas problēmas. Tās ir: nepietiekama un nekvalitatīva informācijas aprīte, ar likumu noteiktie ierobežojumi attiecībā uz informācijas sniegšanu,¹⁴⁹ operativitātes trūkums no tiesas puses,¹⁵⁰ žurnālistu juridisko zināšanu trūkums,¹⁵¹ tiesnešu atvērtība intervijām, kā arī ne tik plaši apspriests aspekts- laika trūkums.¹⁵² Šo iemeslu dēļ medijos bieži mēdz nonākt neobjektīva, kļūdaina un pretrunīga informācija.¹⁵³ Tas var ietekmēt arī tiesas nolēmumu kritikas kvalitāti. Taču jāatzīst, ka situācija uzlabojas, jo mūsdienās ikvienam medijam ir pieejams elektronisks tiesu kalendārs, iespēja sekot lietas gaitai, kā arī pieejami internetā publiskotie tiesu nolēmumi.¹⁵⁴

Arī žurnālisti norāda, ka tiesas paliek arvien pieejamākas. Tiesneši arvien biežāk piekrīt intervijām, kurās skaidro spriedumus. Ja agrāk tiesneši vairumā gadījumu esot norādījuši uz to, ka tiesnesis spriedumā visu ir pateicis, tad šobrīd tiesneši šo “klusēšanas zvērestu” ir laužuši. Žurnālisti skaidro, ka tiesu vara arvien vairāk saprot, ka sava darba skaidrošana palīdz izvairīties no pārpratumiem, ļaujot medijiem objektīvāk un precīzāk atspoguļot jebkuru ar tiesu institūciju saistītu jautājumu, tai skaitā nolēmumus.¹⁵⁵ Rīgas Stradiņa universitātes asociētā profesore Anda Rožukalne norādījusi, ka sarežģījumi rodas, ja tiesnesis nevar īsi un ātri izskaidrot savu nolēmumu, jo žurnālistiem nereti nav laika to gaidīt, un tad sagatavotajā ziņā dominē pieejamo avotu stāstītais. Šāda situācija izveidojusies, jo arvien vairāk žurnālistu darbu un informācijas avotus nosaka klientelisms, tādējādi padarot ziņu saturu atkarīgu no ārējiem ietekmētājiem.¹⁵⁶ Tādēļ, kā atzinusi žurnāliste Zane Mače,- jo vairāk ir pieejama informācija, jo vieglāk medijiem ir izpildīt ētikas kodeksā prasīto, kā arī, jo vairāk tiesa skaidro savu darbu, jo lielāku sabiedrības uzticību tā iegūst.¹⁵⁷

¹⁴⁹ Ilsteris J. Objektīvas un kvalitatīvas informācijas aprīte neradīs sašķeltību starp sabiedrību un tiesu varas institūcijām. Jurista Vārds, 2017, nr.11(965), 4.lpp.

¹⁵⁰ Zvejniece R. Kāda ir tiesu komunikācija mediju vērtējumā. Jurista Vārds, 2017, Nr. 27 (981), 8.lpp.

¹⁵¹ Damane L. 2017, 27.lpp.

¹⁵² Mače Z. Informācijas vakuums nav draugs. Jurista Vārds, 2017, Nr.27(981), 29.-30.lpp.

¹⁵³ Damane L. 2017, 28.lpp.

¹⁵⁴ Mače Z. 2017, 30.lpp.

¹⁵⁵ Ibid.

¹⁵⁶ Rožukalne A. Tiesas un mediji. Atrisināmas vai neatrisināmas pretrunas? Jurista Vārds, 2017, nr.27(981), 18.-19.lpp.

¹⁵⁷ Mače Z. 2017, 29.-30.lpp.

Savukārt tiesu varai piesaistītas personas bieži norāda uz žurnālistu nesagatavotību tiesiskos jautājumos.¹⁵⁸ Latvijā nepastāv specifiska tiesību zinātņu izglītības prasība vai noteikta profesionālisma barjera žurnālistiem.¹⁵⁹ Tāpēc, kā atzinusi zvērināta notāre Linda Damane, - “nevar gaidīt, ka žurnālists būs arī jurists.”¹⁶⁰

Neraugoties uz to, mediji var informēt sabiedrību par tiesā izskatāmajām lietām visās procesa stadijās un tas nav nekas nevēlams.¹⁶¹ Mediji drīkst tiesas nolēmumus ne vien atspoguļot, bet arī kritizēt. Īpaši nozīmīga ir mediju darbība attiecībā pret tiem tiesas nolēmumiem, kuriem ir būtiska nozīme demokrātiskā sabiedrībā. ECT ir atzinusi, ka mediji drīkst kritizēt tiesas nolēmumus, ja tā pamatā ir reāla tiesas rīcība un ja nolēmums tiek kritizēts pēc tā satura, nevis pēc tiesneša personīgajām īpašībām.¹⁶² Mediji nedrīkst faktiskos apstākļus sagrozīt savtīgos nolūkos.¹⁶³ Šim viedoklis pievienojies arī L.Tomass. Papildus L.Tomass norādījis, ka tiesnešiem vajadzētu mācēt mediju kritiku pieņemt un nebūt pārlietu jūtīgiem.¹⁶⁴

Jāņem vērā, ka mediju auditorija ir sabiedrība kopumā. Sabiedrība visas tiesības vērtē “no ārpusēs”, reti diskutējot par to, kas ir pareizās tiesības saskaņā ar tiesību zināšanām. Sabiedrība savos argumentos vairāk balstās uz savu pasaules redzējumu, vērtībām, emocijām, interesēm, tādā veidā novirzoties no juridiskiem argumentiem. Tādēļ nevienam nav noslēpums, ka jebkurš medijs lielāku uzmanību piesaista ar tādu informāciju, kura ir šķietami klaji absurda un netaisnīga. Lai gan sabiedrība kopumā nav tiesību speciālisti, tiem pastāv, t.s., tiesību izjūta. Tiesību izjūta palīdz saprast, kas ir labs un atļauts, bet kas slikts un aizliegts. Tā jebkuram palīdz tiesībās orientēties pat bez speciālām zināšanām, kā arī uz to tiek balstīts viedoklis. Jāsaprot, ka mediju iniciētas sabiedrības diskusijas var palīdzēt veidot vienprātīgu izpratni par demokrātiskā valstī svarīgām pamatvērtībām, tā pat šīm diskusijām ir liela nozīmē attiecībā uz nākotnes tiesībām. Diskusiju laikā sabiedrība atzīst vai neatzīst šobrīd pastāvošo tiesību efektivitāti un atbilstību tās vajadzībām un aktualitātei. Šajā sakarā Eiropas Savienības Tiesas tiesnesis Egils Levits sabiedrības veidotu diskusiju nodēvējis par “tiesību tālākattīstības motoru”.¹⁶⁵ Autore uzskata, ka mediji ir avots, no kura ikviens sabiedrības loceklis iegūst

¹⁵⁸ Sanita Osipova: Tiesneša ētika. Komunikācijas ētikas dimensija: nodotās informācijas skaidrība. Pieejams: <http://www.satv.tiesa.gov.lv/articles/tiesnesa-etika-komunikācijas-etikas-dimensija-nodotas-informācijas-skaidrība/> [26.03.2018.]

¹⁵⁹ Rožukalne A. 2017, 18.-19.lpp.

¹⁶⁰ Damane L. 2017, 27.lpp.

¹⁶¹ Artūrs Kučs: Tēzes zinātniskajai konferencei. Sabiedriskā viedokļa ietekme uz tiesnešiem un tiesu sistēmu kopumā. Pieejams: http://blogi.lu.lv/tzpi/files/2018/01/Tezes_-_A.Kucs_.pdf [aplūkots 09.04.2018.]

¹⁶² ECT 02.02.2007. spriedums lietā Kobenter and Standard Verlags GmbH v. Austria Pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/webservices/content/pdf/001-77786?TID=ihgdqbxnfi> [aplūkots 15.04.2018.]

¹⁶³ Jaurīte Briede: Atbilde “Kazakova mammai”. Pieejams: <http://providus.lv/article/atbilde-kazakova-mammai> [aplūkots 13.04.2018.]

¹⁶⁴ Gaiļīte D. Kakstāns Ā. 2018, 8.lpp.

¹⁶⁵ Levits E. 2017, 7.lpp.

informāciju, to apstrādā pēc savas iekšējās pārlicības un zināšanām, un tad tās nodod tālāk. Ja pats informācijas avots ir patiesībai neatbilstošs, tas tiešā veidā veido nepamatotu, aplamu un pat naidīgu viedokli sabiedrībā.

Izpētot literatūru par šo jautājumu, autore secina, ka tiesas nolēmumu kritikai vieta ir tikai pētnieciskajā un analītiskajā žurnālistikā, kur to pauž tiesību zinātņu speciālisti, nevis virspusīga satura rakstos ar spilgtiem virsrakstiem plašsaziņas līdzekļos. Autore iesaka koncentrēties uz publiskās sfēras mediju, kura primārais mērķis ir informēt un veicināt izpratni, nevis radīt peļņu, kā tas ir tirgus modeļa gadījumā.¹⁶⁶ Tomēr vēlams, lai arī masu mediji atspoguļotu tiesas nolēmumus, taču, autoresprāt, tiem vajadzētu iztikt bez nolēmumu analīzes. Tas palīdzētu sabiedrībai vienlaikus būt informētai un arī veidot katras personas individuālo viedokli par tiesu sistēmu. Bez šādiem atspoguļojumiem tiesas darbība paliktu lielākajai daļai sabiedrības pavisam neizprasta. Autore pievienojas Eiropas Cilvēktiesību Tiesas tiesneša Mārtiņa Mita viedoklim, ka medijiem, runājot par tiesas nolēmumiem un tiesu sistēmu, jāievēro šādi nosacījumi: jābūt pietiekamām zināšanām tiesību zinātnē, ar īpašu rūpību jāattiecas pret faktisko informāciju, tie nedrīkst veicināt stereotipus un jāievēro profesionālās ētikas standartus. Ja mediji “izkropļo un trivializē” informāciju, tas nenāk par labu nevienam- ne tiesu varas autoritātei, ne sabiedrībai, ne pašam medijam ilgtermiņā.¹⁶⁷

¹⁶⁶ Rožukalne A. 2017, 18.lpp.

¹⁶⁷ Mārtiņš Mīts: Tiesas kritikas robežas- Eiropas cilvēktiesību un pamatbrīvību konvencijas standarti un Latvijas prakse. Pieejams: http://at.gov.lv/files/uploads/files/2_Par_Augstako_tiesu/Informativie_materiali/ATBiletens9.pdf [aplūkots 09.04.2018.]

3. REAKCIJA UZ TIESAS NOLĒMUMU KRITIKU

Tiesneša īpašais statuss, tiesas neatkarības un objektivitātes princips noteic, ka nolēmumiem jārunā pašiem par sevi - tiem ir jābūt skaidriem un pamatotiem.¹⁶⁸ Arī ECT ir atzinusi, ka tādēļ kritizētie tiesneši ir pakļauti “klusēšanas pienākumam.”¹⁶⁹ Taču šobrīd, īpaši pēdējā desmitgadē, situācija ir krasi mainījusies.¹⁷⁰ Mūsdienās plaši tiek apspriests tiesas komunikācijas jautājums, jo sabiedrība pieprasa arvien padziļinātāku informāciju par tiesas nolēmumiem. Atzīts, ka nolēmumu skaidrošana ir vēlama,¹⁷¹ savukārt reakcija uz tiesas nolēmumu kritiku ne vienmēr ir vajadzīga.¹⁷²

Eiropas Tiesnešu konsultatīvā padome ir atzinusi, ka tiesnešiem vajadzētu izvairīties individuāli atbildēt uz konkrētu nolēmumam veltītu kritiku, jo šāda situācija negatīvi ietekmē pašu tiesnesi.¹⁷³ Literatūrā atrodami vairāki viedokļi, kādēļ tiesnesim no šādas rīcības būtu jāizvairās: 1) tādējādi tiesnesis no strīda izšķīrēja pats kļūst par strīda dalībnieku; 2) diskutējot var izrādīties, ka tiesnesim nemaz nav taisnība; 3) likums nodrošina pienācīgu tiesu darbības pārbaudes mehānismu- tiesības pārsūdzēt nolēmumu, tiesneša atsevišķo domu regulējumu un disciplināro atbildību¹⁷⁴; 4) šāda rīcība ir neētiska, jo var izvērsties par tiesneša attaisnošanos.¹⁷⁵

Individuāla atbildēšana uz kritiku nav vēlama, taču ir vēlams, lai tiesnesis skaidrotu savus nolēmumus. Lai gan lēmums par to, “runāt vai nerunāt” jāpieņem katram tiesnesim individuāli,¹⁷⁶ atzīts, ka preventīvās darbības, kuras tiesnesis veic pēc savas iniciatīvas vai sabiedrības iniciatīvas rezultātā, var lielā mērā izslēgt tiesas nolēmumu kritiku nākotnē.¹⁷⁷ Tiesnesis drīkst sniegt viedokli par likuma normām, terminu skaidrojumiem, tiesām, tiesu

¹⁶⁸ Jurcēna L. 2017, 12.lpp.

¹⁶⁹ ECT 02.02.2007. spriedums lietā Kobenter and Standard Verlags GmbH v. Austria Pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/webservices/content/pdf/001-77786?TID=ihgdqbxnfi> [aplūkots 15.04.2018.]

¹⁷⁰ Māris Ķirsons: Tiesas ar sabiedrību komunicēs vēl vairāk. Pieejams: <https://www.tiesas.lv/aktualitates/tiesas-ar-sabiedribu-komunicēs-vel-vairak-7829> [aplūkots 08.05.2018.]

¹⁷¹ Tieslietu padomes lēmums Nr.50 “Par tiesu sistēmas komunikācijas vadlīnijām un tiesu komunikācijas stratēģiju”. Pieejams: http://at.gov.lv/files/uploads/files/9_Tieslietu_padome/Lemumi/2015/Lemums%20Nr.%2050-2015.pdf [aplūkots 21.04.2018.]

¹⁷² Jurcēna L. 2017, 15.-16.lpp.

¹⁷³ Consultative Council of European Judges (CCJE). Opinion No. 18 (2015). Criticism by members of the executive and legislature, p. B (7). Pieejams: <https://rm.coe.int/16807481a1> [aplūkots 08.05.2018.]

¹⁷⁴ Jurcēna L. 12.lpp.

¹⁷⁵ [b.a.] Responding to Unfair Criticism of Judges. Pieejams: <https://www.abota.org/index.cfm?pg=UnfairCriticism> [aplūkots 22.04.2018.]

¹⁷⁶ [b.a.] Tiesnešu spriedumu skaidrojumi tiesnešu ziņā. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=4VLhYB8Ng3c> [aplūkots 08.05.2018.]

¹⁷⁷ Ivars Bičkovičs: Tieslietu padomes dialogs tiesu un valsts varas sistēmā. Pieejams: http://at.gov.lv/files/uploads/files/2_Par_Augstako_tiesu/Priekssedetajs/Priekssedetajs_21_04.docx [aplūkots 08.05.2018.]

sistēmu, tiesas procesu, strīdīgiem jautājumiem un pat informāciju par izskatīšanā esošām lietām. Taču šim viedoklim ir jābūt izglītojošam, skaidrojošam un vispārinātam. Tiesnesim jācenšas lauzt sabiedrību maldinošus uzskatus un izskaust neuzticību tiesu varai. Savukārt, skaidrojot nolēmumu, aizliegts paust viedokli, kas varētu ietekmēt lietas rezultātu un vājināt taisnīgumu, vai radīt tādu iespaidu. Tiesnesim jāizvairās no jebkādiem ārpus tiesas komentāriem par izskatīšanā esošu lietu. Tāpat jāizvairās no tādu tiesību jautājumu komentēšanas, kas tajā brīdī ir aktuāli saistībā ar izskatāmajām lietām, un jābūt piesardzīgam attiecībā pret tiesību jautājumiem, kurus ļoti iespējams viņiem vajadzēs vērtēt vēlāk. Īpašu uzmanību vajadzētu pievērst, ja lieta tiek plaši apspriesta publiski, tādā veidā jebkurus tiesneša komentārus pat par neitrāliem tiesību jautājumiem ļaujot asociēt un interpretēt attiecībā uz konkrēto lietu.¹⁷⁸

Iepriekšminētais nenozīmē, ka kritikai jāpaliek neatbildētai. Tieslietu padome atzinusi, ka tiesu sistēmas komunikācijai jātiek realizētai atbilstoši koleģialitātes principam.¹⁷⁹ Lai to īstenotu, atbildes sniegšanā tiesai jāiesaista tiesas komunikācijas speciālistu vai citas tiesu varai piederīgas institūcijas - Tieslietu padomi vai tiesnešu biedrību.¹⁸⁰

Uz kritiku vajadzētu atbildēt, ja: 1) kritika ir nopietna un visticamāk tai būs liela ietekme uz sabiedrību; 2) kritika liecina par tiesību sistēmas, tiesneša funkciju un lomas nepareizu izpratni; 3) sniegtā informācija (fakti) ir kļūdaini vai neprecīzi.¹⁸¹

Uz kritiku nevajadzētu atbildēt, ja: 1) kritika ir taisnīga; 2) starp kritizētāju un tiesnesi pastāv savstarpējas nesaskaņas vai naidis; 3) kritika ir maznozīmīga, neskaidra, nenoteikta; 4) kritika apskata tiesneša ētikas vai disciplināratbildības jautājumus, kuru izlemšana nododama citām institūcijām; 5) ir nepieciešama ilgstoša izmeklēšana, lai noskaidrotu patiesos faktus; 6) atbilde kaitēs izskatīšanā esošai lietai.¹⁸²

Latvijā šis jautājums nav plašāk pētīts, bet ārzemju literatūra, apspriežot jautājums par atbildi uz netaisnīgu kritiku tiesnešiem, atklāj daudz interesentus aspektus. Pirmkārt, tiek norādīts, ka uz jebkuru kritiku var nereaģēt, taču vērtīgāk ir sazināties ar konkrēto mediju, sniedzot komentārus vai iesniedzot jau sagatavotu atbildi uz kritiku. Gadījumos, kad sagaidāms, ka kritika varētu turpināties ilgstoši vai gadījums ir īpaši tiesu varu iedragājošs, var tikt izveidotas atsevišķas slejas dažādos izdevumos, kas ar zināmu regularitāti kļūst par pastāvošo negatīvo ietekmi tiesu varai, vai arī var tikt sasaukta preses konference. Par drošāko veidu tiek

¹⁷⁸ Jurcēna L. 2017, 14.-15.lpp.

¹⁷⁹ Tieslietu padomes lēmums Nr.50 "Par tiesu sistēmas komunikācijas vadlīnijām un tiesu komunikācijas stratēģiju".

http://at.gov.lv/files/uploads/files/9_Tieslietu_padome/Lemumi/2015/Lemums%20Nr.%2050-2015.pdf
[aplūkots 21.04.2018.]

¹⁸⁰ Jurcēna L. 2017, 16.lpp.

¹⁸¹ Ibid., 15.-16.lpp.

¹⁸² Ibid., 16.lpp.

atzīta vēstules nosūtīšana medija redaktoram, kas visbiežāk šīs vēstules saturu publicē bez izmaiņu izdarīšanas, savukārt par “bīstamāko” un tajā pašā laikā efektīvāko veidu tiek atzīta informācijas sniegšana televīzijas vai radio raidījumiem.¹⁸³

Otrkārt, arī tiek norādīts, ka uz kritiku nav jāreaģē pašam tiesnesim. Uz kritiku jāreaģē tiesai ar komunikācijas pārstāvja starpniecību, bet, kas īpaši svarīgi, arī citām ar tiesu varu un citām valsts varu saistītām institūcijām, lai kopīgi panāktu uzticību tiesnešiem un tiesu sistēmai.¹⁸⁴

Treškārt, tiek izstrādātas vadlīnijas, piemēram, Amerikas Savienotajās Valstīs-protokols,¹⁸⁵ pēc kurām vadīties, atbildot uz kritiku. Šajā protokolā noteikts, kā visefektīvāk atspoguļot konkrētās situācijas problēmjaudājumus un faktus, ar tiem saistītās likuma normas un likuma ierobežojumus, tiesneša pienākumus konkrētajā gadījumā un tiesneša lomu tiesvedības procesā un valstī. Kvalitatīvas, izglītojošas un laipnas atbildes sagatavošana var prasīt ilgāku laiku, taču tas ir nepieciešams, lai publikācija neizvērstos par emocionālu atbildi uz uzbrukumu vai aizstāvēšanos. Dažviet tiek pat precizēts, ka atbildei jābūt publicētai 48 stundu laikā kopš kritikas publicēšanas.¹⁸⁶ Atbildei jābūt īsai, kodoīgai, saprotamai cilvēkiem bez juridiskās izglītības, ar uzmanību piesaistošiem elementiem vai specifiskiem piemēriem (*speaking in sound bites*).¹⁸⁷

Ceturtkārt, tiek piedāvāts izveidot valstī vienu darba grupu, kas sastāv no autoritatīvām un tiesību zinātnē zinošām personām, kas izvērtē, vai konkrētajā gadījumā ir nepieciešama atbilde, un ja ir nepieciešama, tad kādā apmērā. Šīm personām ir jābūt tādām, kas izprot mediju darbu, bet tajā pašā laikā spēj darboties objektīvi un taisnīgi tiesu varas interesēs. Tiek atzīmēts, ka svarīgi, lai valstī būtu viena šāda “ātrās reaģēšanas komanda”, vai arī, ja tādas ir vairākas, lai pirms publicēšanas šīs ziņas tiktu savā starpā saskaņotas. Kad atbilde ir sagatavota, to ir jāuzrāda tiesnesim, kura nolēmums kritizēts, jo iespējams tiesnesis nemaz nevēlas, lai tiktu sniegta atbilde. Ja tiesnesis ir piekritis atbildes publiskošanai, šī atbilde ir jāpublisko tajā pašā platformā, kur tika publicēta kritika. Kad ziņa ir publicēta, darba grupai ir jāuzrauga, lai šī ziņa tiktu šajā portālā saglabāta, vajadzības gadījumā var iesaistīt pat institūcijas, kas atbildīgas par informācijas apriti valstī.¹⁸⁸

¹⁸³American Board of Trial Advocates. Protocol for Responding to Unfair Criticism of Judges. Pieejams: <http://calabota.org/pdf/UnfairCriticismofJudges.pdf> [aplūkots 22.04.2018.]

¹⁸⁴ Ibid.

¹⁸⁵ Ibid.

¹⁸⁶ Protocol for Communications Regarding Unwarranted or Unfair Attacks on the Judicial System. Pieejams: https://isb.idaho.gov/wp-content/uploads/protocol_for_judicial_communications.pdf [aplūkots 22.04.2018.]

¹⁸⁷ Defending Liberty Pursuing Justice. Rapid response to Unfair and Unjust Criticism of Judges. Pieejams: https://www.americanbar.org/content/dam/aba/administrative/judicial_independence/rapid_response_pamp_hlet.authcheckdam.pdf [aplūkots 22.04.2017.]

¹⁸⁸ Ibid.

3.1. Tiesas atbilde uz nolēmumam veltītu kritiku

Tiesai komunikāciju jārealizē ar tiesas komunikācija speciālista palīdzību. Tiesas komunikācijas speciālists ir tiesu sistēmas institūcijā noteikta runas persona, kas pārstāv institūcijas viedokli komunikācijā ar sabiedrību. Tiesu sistēmas komunikācijas vadlīnijas noteic, ka šim speciālistam ir ne vien jāreaģē uz plašsaziņas līdzekļu jautājumiem, bet sabiedrībai aktuālu informāciju jāsniedz arī pēc savas iniciatīvas. Katrai tiesu sistēmas institūcijai tādā veidā plānveidīgi jāveido un jāīsteno savu komunikācijas stratēģiju.¹⁸⁹

Tiesas, ar komunikācijas speciālistu starpniecību, atbildes uz kritiku sniedz reti. Kā piemēru var minēt Augstākās tiesas Komunikācijas nodaļas vadītājas Rasmus Zvejnieces atbildi uz Augstākajai tiesai raidījumā “Nekā Personīga” izteikto kritiku par Satversmes tiesas sprieduma neievērošanu.¹⁹⁰ Šajā atbildē tika iezīmēta lietas būtība un tas, kādēļ tiesas spriedumam veltīta kritika. Pēc tam šī kritika tika atspēkota ar Satversmes tiesas paustajām atziņām. Ņemot vērā, ka atbilde publicēta laikrakstā “Jurista Vārds”, informācija atspoguļota atbilstoši tās mērķauditorijai.

Tomēr izpētot dažādus laikrakstus un interneta avotus, kļūst skaidrs, ka tiesas visbiežāk nevis atbild uz konkrētu kritiku, bet skaidro nolēmuma saturu. Protams, atbilde uz kritiku iever nolēmumu skaidrošanu, bet uzsvars netiek likts uz to, ka šis skaidrojums ir adresēts kādai personai vai personu grupai, kas kritiku ir paudusi. Šie skaidrojumi ir atbildes uz jautājumiem, kas palīdz izprast nolēmuma saturu, nevis atbildes ar mērķi atspēkot kritiku. Šādi skaidrojumi samazina kritikas iespējamību nākotnē. Visbiežāk tiesas nolēmumus skaidro paši tiesneši, piemēram, Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas priekšsēdētājs Juris Stukāns intervijā pēc, t.s., digitālās televīzijas lietas izskatīšanas¹⁹¹, vēlāk arī intervijā raidījumam “1:1”¹⁹², Satversmes tiesas tiesnesis Jānis Neimanis par spriedumu lietā par reliģisko organizāciju likumu normām¹⁹³ un Satversmes tiesas tiesnese Aija Branta konferencē,

¹⁸⁹ Tieslietu padomes lēmums Nr.50 “Par tiesu sistēmas komunikācijas vadlīnijām un tiesu komunikācijas stratēģiju”, 4.3.p. Pieejams: http://at.gov.lv/files/uploads/files/9_Tieslietu_padome/Lemumi/2015/Lemums%20Nr.%2050-2015.pdf [aplūkots 21.04.2018.]

¹⁹⁰ Zvejniece R. Augstākā tiesa noraida pārmetumus par Satversmes tiesas sprieduma neievērošanu. Jurista Vārds, 2018, nr. 13 (1019), 4.lpp.

¹⁹¹ [b.a.] Liepnieku un Ēķi atzīst par vainīgiem digitālās televīzijas lietā un piespriež naudassodus. Pieejams: <https://youtu.be/vEjDlvyPDQk> [aplūkots 10.05.2018.]

¹⁹² [b.a.] 1:1 Gundars Rēders : Juris Stukāns. Pieejams: <https://ltv.lsm.lv/lv/raksts/28.02.2017-11-gundars-reders-juris-stukans.id91976/> [aplūkots 10.05.2018.]

¹⁹³ [b.a.] Spriedums lietā par reliģisko organizāciju likumu normām. Pieejams: <https://youtu.be/QrZNzkfpl2o> [aplūkots 10.05.2018.]

skaidrojot *ultra vires* principa piemērošanu Satversmes tiesas spriedumos.¹⁹⁴ Jāsecina, ka tiesnešu izvēlētais izteiksmes veids, kas saprotams arī personām bez juridiskām zināšanām, un atbilžu kodolīgums veicina izpratni par tiesu varu un pozitīvi ietekmē tiesnešu individuālo autoritāti un tiesu varas autoritāti kopumā. Tāpat atzinīgi vērtējams tas, ka tiesnešu sniegtie skaidrojumi lielākoties ir pieejami video formātā.

Taču situācija nav tik vienozīmīga gadījumos, kad tiesnešiem ir vienpersoniski nācies atspēkot tiesas nolēmumam veltītu kritiku. Šādi gadījumi nav retums. Tiesneši individuāli uz kritiku ir atbildējuši, piemēram, šādos gadījumos: 1) Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas priekšsēdētāja Iveta Krēvica intervijā raidījumam “Nekā Personīga”¹⁹⁵; 2) Ogres rajona tiesas tiesnese Zeltīte Kusiņa intervijā raidījumam “Nekā personīga”¹⁹⁶; 3) Jūrmalas pilsētas tiesas tiesneses Solvita Glaudāne un Ilze Freimane intervijā raidījumam “De Facto”¹⁹⁷; 4) Liepājas tiesu nama tiesnese Kristīne Brokāne intervijā “Latvijas Radio 1”.¹⁹⁸

Izpētot tiesnešu individuāli sniegtās atbildes, autore secina, ka šīs atbildes vairumā gadījumu tomēr vērtējamas kā tiesu varas autoritāti graujošas. Pamatā šo ietekmi uz autoritāti nosaka tiesneša sagatavotība sniegt kvalitatīvas atbildes un tas, kā šīs atbildes vēlas atspoguļot medijs. Gadījumos, kad kritika tika izteikta televīzijas raidījumos, tiesas nolēmumiem veltītā kritika bija nesamērīgi liela ar tiesnešu sniegtajām atbildēm. Ņemot vērā raidījuma formātu, tiesnešu atbildēm būt jābūt īpaši kodolīgām un kvalitatīvām, taču kritika tiesnešu nolēmumiem tika izteikta intervijas laikā, tāpēc tiesnesēm nebija pienācīga laika sagatavot atbildes. Tāpat tiesneses izmantoja tādus jēdzienus kā “Es nezinu”¹⁹⁹, “Es nevaru neko komentēt”²⁰⁰ un citas nekonkrētas atbildes. Tam visbiežāk bija racionāls iemesls, piemēram, Apgabala tiesa nav vēl sastādījusi spriedumu, kurā norādīts uz pirmās instances tiesas procesuālo normu pārkāpumiem, tāpēc tiesnese nevar komentēt, vai, izskatot lietu, ir pieļāvusi pārkāpumu. Taču sižeta kopskats, dažbrīd provokatīvie un pārmetošie jautājumi rada sajūtu, ka tiesneses kaut ko slēpj vai nav

¹⁹⁴ Aija Branta: Ultra vires principa izpratne un tā piemērošana Latvijas Republikas Satversmes tiesas spriedumos. Pieejams: <http://www.satv.tiesa.gov.lv/articles/ultra-vires-principa-izpratne-un-ta-piemerosana-latvijas-republikas-satversmes-tiesas-spriedumos/> [aplūkots 10.05.2018.]

¹⁹⁵ [b.a.] Tiesnese notic, ka pret miljoniem ķīlā ņemta vien veca Pobeda. Pieejams: <https://tvplay.skaties.lv/parraides/neka-personiga/900605> [aplūkots 08.05.2018.]

¹⁹⁶ [b.a.] Rosina disciplinārlietu pret Ogres... Pieejams: <https://tvplay.skaties.lv/parraides/neka-personiga/898433> [aplūkots 08.05.2018.]

¹⁹⁷ [b.a.] Glābšanas riņķis Munkevicam. Pieejams: <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/tiesnesu-parkapumu-del-munkevics-var-izbegt-no-cietumsoda.a102172/> [aplūkots 08.05.2018.]

¹⁹⁸ Laura Dreimane: Tiesnese Kristīne Brokāne par tiesas spriedumu saistībā ar Pāvilostas novada ēku-kuģi. Pieejams: <http://lr1.lsm.lv/lv/raksts/aktuali/tiesnese-kristine-brokane-par-tiesas-spriedumu-saistiba-ar-pavil.a98457/> [aplūkots 09.05.2018.]

¹⁹⁹ [b.a.] Tiesnese notic, ka pret miljoniem ķīlā ņemta veca Pobeda. Pieejams: <https://tvplay.skaties.lv/parraides/neka-personiga/900605> [aplūkots 08.05.2018.]

²⁰⁰ [b.a.] Glābšanas riņķis Munkevicam. Pieejams: <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/tiesnesu-parkapumu-del-munkevics-var-izbegt-no-cietumsoda.a102172/> [aplūkots 08.05.2018.]

objektīvas. Tāpat šajās intervijās tiesnesēm nācās aizstāvēties vai attaisnoties. Savukārt absolūti pretēju priekšstatu par tiesnešu iespējām individuāli atbildēt uz kritiku radīja tiesnese Kristīne Brokāne. Tiesneses atbildes šķita iepriekš sagatavotas, kodolīgas, tās ietvēra piemērus, kas vienkāršāk izskaidro situāciju, kuras dēļ tiesas nolēmumam sabiedrībā vēlti pārmetumi. Jāatzīmē, ka arī žurnālistes uzdotie jautājumi bija tādi, kas palīdz tiesnesi izskaidrot radušos situāciju.

Autore secina, ka ir atzinīgi vērtējama tiesnešu atvērtība sabiedrību interesējošiem jautājumiem, bet iepriekš nesagatavotas atbildes var radīt absolūti pretēju iespaidu un negatīvi ietekmēt tiesu varas autoritāti. Liela ietekme ir arī veidam, kā mediji atspoguļo sniegtās atbildes.

3.2. Latvijas Tiesnešu biedrības atbildes uz tiesas nolēmumu kritiku

Latvijas Tiesnešu biedrība (turpmāk- biedrība) ir neatkarīga, brīvprātīga, bezpeļņas, profesionāla organizācija, kas apvieno Latvijas Republikas tiesnešus un iestājas par tiesnešu garīgo un sociālo interešu aizsardzību, tiesas prestiža un tiesu varas stiprināšanu valstī. Viens no biedrības mērķiem ir aizstāvēt tās biedru tiesības un likumīgās intereses. Šo interešu aizsardzība cita starpā tiek īstenota atbildot uz tiesas nolēmumiem vērstu kritiku.²⁰¹

Biedrība, kā atbildi uz kritiku, ir sniegusi, piemēram, šādus paziņojumus: 1) atbilde saistībā ar Nila Ušakova (Rīgas domes priekšsēdētājs, amatā no 2009.gada līdz šim brīdim) pausto viedokli par tiesnešiem, kas pieņēmuši viņam nelabvēlīgu lēmumu²⁰²; 2) viedoklis par publicēto rakstu "Spriedums aiz akla cilvēka muguras – mīklainas avārijas dēļ arestē kontu ar rakstniecei saziemu naudu"²⁰³; 3) viedoklis saistībā ar publiski izskanējušo informāciju par Liepājas tiesas spriedumu, kurā pēc sabiedrības pārstāvju viedokļa pedofiliem piespriests neadekvāti maigs sods.²⁰⁴

Laila Jurcēna ir atzinusi, ka biedrības atbildes uzskatāmas par efektīvu veidu, kā neutralizēt tiesas nolēmumiem vēltu kritiku.²⁰⁵ Šim viedoklim pievienojas arī autore. Izpētot iepriekš minētos biedrības paziņojumus, secināms, ka šie paziņojumi ir konstruktīvi un īsi, tādēļ arī viegli saprotami. Tajos biedrība īsumā izvērtē kritikas iespējamo pamatotību vai

²⁰¹ Latvijas Tiesnešu biedrības statūti. Pieejams: https://www.tiesas.lv/Media/Default/Tiesne%C5%A1u%20biedr%C4%ABbas%20n/LTB_stat%C5%ABti.doc [aplūkots 21.04.2018.]

²⁰² Juris Siliņš: Latvijas Tiesnešu biedrības paziņojums. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/zinas/270324-latvijas-tiesnesu-biedribas-pazinojums/> [aplūkots 01.05.2018.]

²⁰³ Juris Siliņš: Latvijas Tiesnešu biedrības paziņojums. Pieejams: <http://www.la.lv/latvijas-tiesnesu-biedriba-pauz-viedokli-par-rakstu-spridums-aiz-akla-cilveka-muguras/> [aplūkots 02.05.2018.]

²⁰⁴ Juris Siliņš: Latvijas Tiesnešu biedrības paziņojums. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/zinas/266992-latvijas-tiesnesu-biedribas-pazinojums/> [aplūkots 02.05.2018.]

²⁰⁵ Jurcēna L. 2017, 16.lpp.

nepamatotību, izskaidro tiesību normas, kuru pamatā taisīts nolēmums, vai paskaidro kritizētās problēmas iespējamus risinājumus. Autore uzskata, ka biedrība paziņojumos ietver vērtīgu un ikvienam sabiedrības loceklim saprotamu informāciju, taču rodas šaubas par to, vai šī informācija nonāk līdz pietiekami lielai sabiedrības daļai, lai pausto kritiku attaisnotu. Iepriekšminētie raksti tika publicēti izdevumā "Jurista Vārds", kā arī vēlāk interneta vietnē www.tiesas.lv. Šo platformu lietotāji lielā mērā jau ir saistīti ar tiesību zinātņi un paši ir praktizējoši juristi, kuriem šādi skaidrojumi var šķist pašsaprotami. Šie paziņojumi nerasniedz patieso un vēlamu adresātu- cilvēku, kuram tiesu darbība ir sveša. Risinājums varētu būt šo paziņojumu publicēšana platformās, kur kritika pausta.

3.3. Tieslietu padomes reakcija uz tiesas nolēmumu kritiku

Tieslietu padome ir koleģiāla institūcija, kas piedalās tiesu sistēmas politikas un stratēģijas izstrādē, kā arī tiesu sistēmas darba organizācijas pilnveidošanā. Tieslietu padomes izveidošanas mērķis ir līdzsvarot attiecības starp trim valsts varām, nosakot tai nozīmīgu lomu jautājumos, kas skar tiesu sistēmu.²⁰⁶ Viens no Tieslietu padomes darbības mērķiem ir veicināt sabiedrības uzticēšanos tiesu varai un pilnveidot tiesu varas komunikāciju.²⁰⁷

Uzskatām piemērs, kas atspoguļo, kā Tieslietu padome reaģē uz tiesas nolēmumiem vērstu kritiku, atrodams salīdzinoši nesen. 2018.gada 5.februārī Tieslietu padome pieņēma lēmumu, kura pamatā bija medijos izskanējusi kritika par tiesas neatkarību, tiesnešu profesionalitāti un tiesnešu nolēmumiem maksātnespējas lietās. 14. Augstākās tiesas tiesneši bija iesnieguši Tieslietu padomei vēstuli, kurā atsaucās uz žurnāla "IR", sabiedriskās televīzijas raidījuma "Tieša runa" un TV3 raidījuma "Nekā personīga" publiskoto informāciju, kas radīja tiesu varas reputācijas krīzi. Vēstulē tika lūgts Tieslietu padomei izveidot komisiju, kurai uzdot izpētīt attiecīgās maksātnespējas lietas un sniegt atzinumu par neskaidrajiem jautājumiem, kā arī izvērtēt nepieciešamību un iespējas uzlabot mehānismus, kā risināt būtiskas problēmas lietu izskatīšanā, un kā sniegt atbildi sabiedrībai krīzes situācijās, kad tiek apšaubīta tiesu varas profesionalitāte.²⁰⁸ 2018.gada 5.februārī Tieslietu padome nesniedza konkrētu šīs situācijas faktisko izvērtējumu, taču lēmumā noteica, ka konkrētām institūcijām jāveic padziļinātu pirmās

²⁰⁶ [b.a.] Tieslietu padomes darbības pamats. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/tp/darbibas-pamats> [aplūkots 21.04.2018.]

²⁰⁷ Tieslietu padomes lēmums Nr.20 "Par Tieslietu padomes darbības stratēģiju 2017.-2019.gadam". Pieejams: http://at.gov.lv/files/uploads/files/9_Tieslietu_padome/Lemumi/2017/Lemums%20Nr_20.pdf [aplūkots 21.04.2018.]

²⁰⁸ [b.a.] Tiesu varas pienākums rīkoties savas reputācijas krīzes gadījumā. Jurista Vārds, 2018, nr.1(1007), 4.lpp.

instances pieņemto lēmumu izpēti maksātnespējas lietās laikā no 2008.gada līdz 2014.gadam.²⁰⁹

Izpētot Tieslietu padomes sēdēs izskatāmos jautājumus un lēmumus no 2015. līdz 2018.gadam, jāsecina, ka atbildes par atsevišķiem nolēmumiem veltītu kritiku Tieslietu padome nesniedz, taču tā pauž tiesu sistēmas kopējo viedokli tiesu sistēmai būtiskos jautājumos un krīzes situācijās.²¹⁰ Atzinīgi vērtējami Tieslietu padomes skaidrojumi par tiesu sistēmu kopumā un aktualitātēm tajā.²¹¹

²⁰⁹ Tieslietu padomes lēmums Nr.49 "Par maksātnespējas procesu tiesvedību vērtējumu". Pieejams: http://www.at.gov.lv/files/uploads/files/9_Tieslietu_padome/Lemumi/2018/TP_lemums_nr_47_2018.pdf [aplūkots 21.04.2018.]

²¹⁰ Tieslietu padomes lēmums Nr.50 "Par tiesu sistēmas komunikācijas vadlīnijām un tiesu komunikācijas stratēģiju". Pieejams: http://at.gov.lv/files/uploads/files/9_Tieslietu_padome/Lemumi/2015/Lemums%20Nr.%2050-2015.pdf [aplūkots 21.04.2018.]

²¹¹ Ivars Bičkovičs: Tieslietu padome - mērķi un funkcijas. Pieejams: <https://youtu.be/WLRduGilge8> [aplūkots 10.05.2018.]

KOPSAVILKUMS

Pētījuma rezultātā autore izvirza aizstāvēšanai šādas tēzes:

1. Tiesiskā valstī taisnīga tiesa apzīmē neatkarīgu un objektīvu tiesas spriešanas procesu. Lai to īstenotu, valstij ir jānodrošina tiesas institucionālā neatkarība, bet tiesnesim jāattīsta iekšējā neatkarība.

2. Tiesa kā valsts varas īstenotāja ir pakļauta vienīgi likumam un vispārējiem tiesību principiem. Tiesnesim tiesa jāspriež neietekmējoties no sabiedrības viedokļa, tomēr tiesnesim šis viedoklis ir jāzina.

3. Tiesiskā valstī ir pieļaujama publiska tiesas nolēmumu kritika, jo tā ir daļa no cilvēka vārda brīvības. Šī tiesība nav absolūta un var tikt ierobežota, lai saglabātu tiesu varas autoritāti un objektivitāti.

4. Publiska tiesas nolēmuma kritika ir personas viedoklis par tiesas nolēmumu, kas tiek pausts publiski pieejamā platformā. Kritikas ietvaros var tikt analizētas nolēmuma pamatā esošās materiālās un procesuālās likuma normas, šo normu interpretācija, izmantotā judikatūra, nolēmuma atbilstība sabiedrības morālei vai izteiktas nepamatotas domas par tiesas nolēmumu, izdarot secinājumu par to, vai, šīs personas ieskatā, tiesa ir rīkojusies likumīgi un taisnīgi.

5. Publiska tiesas nolēmumu kritika ir pieļaujama, ja tā pamatota, balstoties uz pilnu nolēmumu saturu un juridiskām zināšanām, un atspoguļota korektā veidā. Šāda kritika ir vēlama, jo tā nodrošina tiesnešu atbildīgumu un veicina sabiedrības izpratni par tiesu varu un tiesību jautājumiem.

6. Publiska tiesas nolēmumu kritika ir nepieļaujama, ja tā balstīta uz acīmredzami nepareizām tiesību zināšanām vai kļūdainu izpratni par faktisko situāciju, vai tā izteikta nekorektā veidā. Šāda kritika apdraud ne vien tiesneša neatkarību un tiesas autoritāti, bet arī var ietekmēt personu tiesības uz taisnīgu un objektīvu tiesu. Šāda kritika mazina sabiedrības uzticību tiesu varai.

7. Ir svarīgi efektīvi atbildēt uz nepamatotu nolēmumam veltītu kritiku, jo katra individuāla kritika rada negatīvu priekšstatu par visu tiesu sistēmu kopumā.

8. Tiesu sistēmu labvēlīgi ietekmē tas, ka tiesneši skaidro tiesas nolēmumus. Šis ir visefektīvākais veids, kā mazināt iespējamo nolēmumu kritiku nākotnē. Nolēmumu skaidrošanai jāklūst vēl aktīvākai.

9. Kritika tiesas nolēmumiem tiek izteikta bieži, bet atbildēta tā tiek reti. Kvalitatīvas atbildes uz kritiku vairumā gadījumu tiek publicētas platformās, kuras izmanto tiesu sistēmai piederošas personas, bet tiesu autoritāti graužošas atbildes visbiežāk tiek publiskas televīzijas

raidījumos, kur atbildes atspoguļojumu lielā mērā nosaka medijs. Tādā veidā sabiedrība pārsvarā iegūst tikai negatīvu informāciju par tiesu varu.

10. Latvijā par tiesu varas autoritātes spodrināšanu lielā mērā nākas cīnīties vien pašiem tiesnešiem. Kritiku par konkrētiem nolēmumiem palīdz neitralizēt Tiesnešu biedrība, bet šīs atbildes pietiekamā mērā nerasniedz sabiedrību.

11. Kritikas neitralizēšanā un tiesu varas tēla uzlabošanā ir jāiesaistās izpildu varai un likumdevēja varai. Šobrīd pastāv pretēja situācija - šo varas pārstāvju izteikumi, ņemot vērā politiķu autoritāti, grauj sabiedrības uzticību tiesu varai.

IZMANTOTO AVOTU SARAKSTS

Literatūra

1. [b.a.] 1:1 Gundars Rēders : Juris Stukāns. Pieejams: <https://ltv.lsm.lv/lv/raksts/28.02.2017-11-gundars-reders--juris-stukans.id91976/>
2. [b.a.] Glābšanas riņķis Munkevicam. Pieejams: <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/tiesnesu-parkapumu-del-munkevics-var-izbegt-no-cietumsoda.a102172/>
3. [b.a.] Liepnieku un Ēķi atzīst par vainīgiem digitālās televīzijas lietā un piespiež naudassodus. Pieejams: <https://youtu.be/vEjDlvyPDQk>
4. [b.a.] Mirušajam Ērikam Niedram jāierodas uz tiesu. Pieejams: <http://focus.vesti.lv/news/mirusajam-erikam-niedram-jaierodas-uz-tiesu?17905>
5. [b.a.] Pāvilostā pāris metrus no jūras krasta uzbūvēto māju tiesā atzīst par kuģi. Pieejams: <http://jauns.lv/raksts/zinas/267010-pavilosta-paris-metrus-no-juras-krasta-uzbuveto-maju-tiesa-atzist-par-kugi> [aplūkots 13.04.2018.]
6. [b.a.] Rosina disciplinārlietu pret Ogres... Pieejams: <https://tvplay.skaties.lv/parraides/neka-personiga/898433>
7. [b.a.] Spriedums lietā par reliģisko organizāciju likumu normām. Pieejams: <https://youtu.be/QrZNzkfpl2o>
8. [b.a.] Tieslietu padomes darbības pamats. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/tp/darbibas-pamats>
9. [b.a.] Tiesnese notic, ka pret miljoniem ķīlā ņemta vien veca Pobeda. Pieejams: <https://tvplay.skaties.lv/parraides/neka-personiga/900605>
10. [b.a.] Tiesnešu spriedumu skaidrojumi tiesnešu ziņā. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=4VLhYB8Ng3c>
11. [b.a.] Tiesu varas pienākums rīkoties savas reputācijas krīzes gadījumā. Jurista Vārds, 2018, nr.1 (1007)
12. [b.a.] Tiesu varas pienākums rīkoties savas reputācijas krīzes gadījumā. Jurista Vārds, 2018, nr.1 (1007)
13. Aija Branta: Ultra vires principa izpratne un tā piemērošana Latvijas Republikas Satversmes tiesas spriedumos. Pieejams: <http://www.satv.tiesa.gov.lv/articles/ultra-vires-principa-izpratne-un-ta-piemerosana-latvijas-republikas-satversmes-tiesas-spriedumos/>

14. Artūrs Kučs: Tēzes zinātniskajai konferencēi. Sabiedriskā viedokļa ietekme uz tiesnešiem un tiesu sistēmu kopumā. Pieejams: http://blogi.lu.lv/tzpi/files/2018/01/Tezes_-A.Kucs_.pdf
15. Blūzma V., Zemītis G., Osipova S. Ārvalstu tiesību vēstures avoti. Rīga: Biznesa augstskola Turība, 2007
16. Briede J. Komentārs Satversmes 83.pantam. Grām.: Autoru kolektīvs prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. Republikas Satversmes komentāri. VI nodaļa. Tiesa. VII nodaļa. Valsts kontrole. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2013
17. Damane L. Kritika ir nepietiekama un nekvalitatīva. Jurista Vārds, 2017, nr.27(981)
18. Gailīte D. Kakstāns Ā. Tiesu kritika ir jānošķir no uzbrukumiem tiesai. Jurista Vārds, 2018, Nr.6 (1012)
19. Grigore-Bāra E., Kovaļevska A., Liepa L... Komentārs Satversmes 1.pantam. Grām.: Autoru kolektīvs prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. Latvijas Republikas Satversmes komentāri. Ievads. I nodaļa. Vispārējie noteikumi. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2014
20. Gunārs Kūtris, Dina Gailīte, Andris Guļāns...: Kur sākas un kur beidzas tiesneša vārda brīvība? Pieejams: <http://www.juristavards.lv/doc/94813-kur-sakas-un-kur-beidzas-tiesnesa-varda-briviba/>
21. Ilma Čepāne: Brīvības gatvē piesmej likumu. Pieejams: <https://www.diena.lv/raksts/pasaule/krievija/brivibas-gatve-piesmej-likumu-12103315>
22. Ilsteris J. Objektīvas un kvalitatīvas informācijas aprīte neradīs sašķeltību starp sabiedrību un tiesu varas institūcijām. Jurista Vārds, 2017, nr.11(965)
23. Ilze Līvmāne: Spriedums, lēmums, nolēmums. Pieejams: <http://www.la.lv/spriedums-lemums-nolemums-2/>
24. Ivars Bičkovičs: Tieslietu padome - mērķi un funkcijas. Pieejams: <https://youtu.be/WLRduGiIge8>
25. Ivars Bičkovičs: Tieslietu padomes dialogs tiesu un valsts varas sistēmā. Pieejams: http://at.gov.lv/files/uploads/files/2_Par_Augstako_tiesu/Priekssedetajs/Priekssedetajs_21_04.docx
26. Jautrīte Briede: Atbilde "Kazakova mammai". Pieejams: <http://providus.lv/article/atbilde-kazakova-mammai>
27. Jurcēna L. Kritika: tiesu varas autoritātes stiprinātāja un tiesnešu neatkarības veicinātāja. Jurista Vārds, 2017, nr.27 (981)
28. Juris Siliņš: Latvijas Tiesnešu biedrības paziņojums. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/zinas/270324-latvijas-tiesnesu-biedribas-pazinojums/>

29. Juris Siliņš: Latvijas Tiesnešu biedrības paziņojums. Pieejams: <http://www.la.lv/latvijas-tiesnesu-biedriba-pauz-viedokli-par-rakstu-spriedums-aiz-akla-cilveka-muguras/hidehead/>
30. Juris Siliņš: Latvijas Tiesnešu biedrības paziņojums. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/zinas/266992-latvijas-tiesnesu-biedribas-pazinojums/>
31. Kārkliņa A. Tiesnešu apstiprināšanas kārtība un tās regulējuma pilnveidošanas iespējas Latvijā. Grām: Inovāciju juridiskais nodrošinājums: Latvijas Universitātes 70. konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2012
32. Kovaļevska A. Komentārs Satversmes 86.pantam. Grām.: Autoru kolektīvs prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. Republikas Satversmes komentāri. VI nodaļa. Tiesa. VII nodaļa. Valsts kontrole. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2013
33. Krūmiņa V. Ievads Latvijas Republikas Satversmes komentāram: tiesu varas evolūcija Latvijā. Grām.: Autoru kolektīvs prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. Republikas Satversmes komentāri. VI nodaļa. Tiesa. VII nodaļa. Valsts kontrole. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2013
34. Latvijas Republikas Augstākās tiesas biļetens Nr.9/2014. gada oktobris. 1.Daļa. Tiesas un politikā. Pieejams: http://at.gov.lv/files/uploads/files/2_Par_Augstako_tiesu/Informativie_materiali/ATBiļetens9.pdf
35. Latvijas Tiesnešu biedrības statūti. Pieejams: https://www.tiesas.lv/Media/Default/Tiesne%C5%A1u%20biedr%C4%ABbas%20n/LTB_stat%C5%ABti.doc
36. Latvijas tiesnešu ētikas kodekss. Pieņemts Latvijas Republikas tiesnešu konferencē 20.04.1995 [01.05.2018. red.]
37. Laura Dreimane: Tiesnese Kristīne Brokāne par tiesas spriedumu saistībā ar Pāvilstas novada ēku-kuģi. Pieejams: <http://lr1.lsm.lv/lv/raksts/aktuali/tiesnese-kristine-brokane-par-tiesas-spriedumu-saistiba-ar-pavil.a98457/>
38. Levits E. Tiesības kā zināšanas un komunikācija. Jurista Vārds, 2017, nr.46 (1000)
39. Levits E. Valsts pārvaldes likuma koncepcija. Latvijas Vēstnesis, 2002. 26.jūnijs, Nr.95 (2670)
40. Litvins G. Kā tiesību virsvadības princips darbojas Eiropā. Jurista Vārds, 2014, nr.18 (820)
41. Mače Z. Informācijas vakuums nav draugs. Jurista Vārds, 2017, Nr.27(981)
42. Māris Ķirsons: Tiesas ar sabiedrību komunicēs vēl vairāk. Pieejams: <https://www.tiesas.lv/aktualitates/tiesas-ar-sabiedribu-komunicēs-vel-vairak-7829>

43. Mārtiņš Mits: Tiesas kritikas robežas- Eiropas cilvēktiesību un pamatbrīvību konvencijas standarti un Latvijas prakse. Pieejams: http://at.gov.lv/files/uploads/files/2_Par_Augstako_tiesu/Informativie_materiali/ATBil-etens9.pdf
44. Meikališa A. Tiesību aizsardzības iestādes. Tiesu vara Latvijā. Rīga: Avots, 1997
45. Neimanis J. Komentārs Satversmes 82.pantam. Grām.: Autoru kolektīvs prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. Republikas Satversmes komentāri. VI nodaļa. Tiesa. VII nodaļa. Valsts kontrole. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2013
46. Neimanis J. Koncentrēšanās uz detālām aizēno lietas būtību. Jurista Vārds, 2009, Nr.16 (559)
47. Neimanis J. Tiesneša atvērtība informācijai. Jurista Vārds, 2017, nr.27 (981)
48. Osipova S. Tiesiska valsts vai ‘tiesnešu valsts’. Jurista Vārds, 2016, nr.27(930)
49. Osipova S., Strupišs A., Rieba A. Tiesu varas neatkarības un efektivitātes palielināšanas un nostiprināšanas rezerves. Jurista Vārds, 2010, nr.10 (605)
50. Pleps J., Pastars E., Plakane I. Konstitucionālās tiesības. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2004
51. Rožukalne A. Tiesas un mediji. Atrisināmas vai neatrisināmas pretrunas? Jurista Vārds, 2017, nr.27(981)
52. Sanita Osipova: Tiesneša ētika. Komunikācijas ētikas dimensija: nodotās informācijas skaidrība. Pieejams: <http://www.satv.tiesa.gov.lv/articles/tiesnesa-etika-komunikācijas-etikas-dimensija-nodotas-informācijas-skaidriba/>
53. Satversmes tiesas priekšsēdētāja Alda Laviņa uzruna, atklājot starptautisko konferenci ‘Kā starptautiskās tiesības darbojas krīzes laikā’. Pieejams: <http://www.satv.tiesa.gov.lv/articles/satversmes-tiesas-priekssedetaja-alda-lavina-uzruna-atklajot-starptautisko-konferenci-ka-starptautiskas-tiesibas-darbojas-krizes-laika/>
54. Tieslietu padomes lēmums Nr.20 ‘Par Tieslietu padomes darbības stratēģiju 2017.-2019.gadam’. Pieejams: http://at.gov.lv/files/uploads/files/9_Tieslietu_padome/Lemumi/2017/Lemums%20Nr_20.pdf
55. Tieslietu padomes lēmums Nr.49 ‘Par maksātnespējas procesu tiesvedību vērtējumu’. Pieejams: http://www.at.gov.lv/files/uploads/files/9_Tieslietu_padome/Lemumi/2018/TP_lemums_nr_47_2018.pdf
56. Tieslietu padomes lēmums Nr.50 ‘Par tiesu sistēmas komunikācijas vadlīnijām un tiesu komunikācijas stratēģiju’. Pieejams:

- http://at.gov.lv/files/uploads/files/9_Tieslietu_padome/Lemumi/2015/Lemums%20Nr.%2050-2015.pdf
57. Tiesnešu ētikas komisijas atziņu krājums: skaidrojumi, atzinumi, lēmumi. 2008. – 2016. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2016
 58. Vilsons D. Tiesu nolēmumu kritikas robežas un kritika, kuras pietrūkst. Jurista Vārds, 2017, nr.27(981)
 59. Zemribo G. Par tiesām, Satversmi un likumiem. Latvijas Jurists, Nr.6.
 60. Ziemele I. Tiesiskuma audits: vai Latvija ir tiesiska valsts. Jurista Vārds, 2017, nr. 46 (1000)
 61. Zvejniece R. Augstākā tiesa noraida pārmērumus par Satversmes tiesas sprieduma neievērošanu. Jurista Vārds, 2018, nr. 13 (1019)
 62. Zvejniece R. Kāda ir tiesu komunikācija mediju vērtējumā. Jurista Vārds, 2017, Nr. 27 (981)
 63. [b.a.] Responding to Unfair Criticism of Judges. Pieejams: <https://www.abota.org/index.cfm?pg=UnfairCriticism>
 64. American Board of Trial Advocates. Protocol for Responding to Unfair Criticism of Judges. Pieejams: <http://cal-abota.org/pdf/UnfairCriticismofJudges.pdf>
 65. Bacigal R.J. The Theory and Practice of Defending Judges Against Unjust Criticism. Connecticut: Law Review, 1990
 66. Claire Breay, Julian Harrison: Magna Carta: an introduction. Pieejams: <https://www.bl.uk/magna-carta/articles/magna-carta-an-introduction>
 67. Consultative Council of European Judges (CCJE). Opinion No. 18 (2015). Criticism by members of the executive and legislature. Pieejams: <https://rm.coe.int/16807481a1>
 68. Council of Europe Publishing. Case law concerning Article 10 of European Convention on Human Rights. Pieejams: <http://global.asc.upenn.edu/fileLibrary/PDFs/CaseLawArt10.pdf>
 69. De Secondat C.L. De l'esprit des loix. Geneve: Barrillot & Fils, 1748
 70. Defending Liberty Pursuing Justice. Rapid response to Unfair and Unjust Criticism of Judges. Pieejams: https://www.americanbar.org/content/dam/aba/administrative/judicial_independence/rapid_response_pamphlet.authcheckdam.pdf
 71. European Commission for Democracy through Law (Venice Commission). Rule of law checklist. Pieejams: [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2016\)007-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2016)007-e)

72. European Commission for Democracy through Law (Venice Commission). Judicial appointments. Pieejams: <http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD%282007%29028-e>
73. Frank H. Easterbrook: Ways of Criticizing Court. Pieejams: https://chicagounbound.uchicago.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://www.google.lv/&httpsredir=1&article=2051&context=journal_articles
74. Jaeggi R., Wesche T. Was ist Kritik? Frankfurt: Suhrkamp Verlag, 2009
75. Josiah Ober: The original meaning of “democracy”: Capacity to do things, not majority rule. Pieejams: <https://www.princeton.edu/~pswpc/pdfs/ober/090704.pdf>
76. Locke J. Two Treatises of Government: In the Former, The False Principles, and Foundation of Sir Robert Filmer, and His Followers, Are Detected and Overthrown. The Latter Is an Essay Concerning The True Original, Extent, and End of Civil Government. London: Awnsham Churchill, 1690
77. Protocol for Communications Regarding Unwarranted or Unfair Attacks on the Judicial System. Pieejams: https://isb.idaho.gov/wp-content/uploads/protocol_for_judicial_communications.pdf
78. Stern K. Das Staatsrecht der Bundesrepublik Deutschland. Band I. München: C.H.Beck, 1984
79. The World Justice Project. Rule of Law Index 2014. Pieejams: https://worldjusticeproject.org/sites/default/files/files/wjp_rule_of_law_index_2014_report.pdf
80. Wildberg H.J., Meßerschmidt K. Bürger im Rechtsstaat. Hagen: FernUniversität Hagen, 2003
81. Zippelius R. Allgemeine Staatslehre: Politikwissenschaft. München: C.H.Beck, 2010

Uzziņu literatūra

1. [b.a.] Demokrātija. Pieejams: <http://vesture.eu/index.php/Demokr%C4%81tija>
2. [b.a.] Leģitimitāte. Pieejams: <http://www.tezaurus.lv/#/sv/le%C4%A3itimit%C4%81te>
3. Kalniņa D. Angļu-latviešu, latviešu-angļu vārdnīca. Rīga: Avots, 2003
4. [b.a.] Definition of criticism in English. Pieejams: <https://en.oxforddictionaries.com/definition/criticism>
5. [b.a.] Definition of Rechtsstaat in English. Pieejams: <https://en.oxforddictionaries.com/definition/rechtsstaat>

6. [b.a.] Definition of rule of law in English. Pieejams:
https://en.oxforddictionaries.com/definition/rule_of_law
7. [b.a.] Definitoin of “legitimate”. Pieejams:
<https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/legitimate>
8. [b.a.] Rule of law meaning. Pieejams:
<http://www.oxfordreference.com/view/10.1093/acref/9780199551248.001.0001/acref-9780199551248-e-3493>

Normatīvie akti

1. Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. Parakstīta Romā 04.11.1950. [03.04.2018. red.]
2. Latvijas Republikas Satversme: LV likums. Pieņemts 15.02.1922. [18.02.2018. red.]
3. Par tiesu varu: LV likums. Pieņemts 15.12.1992. [18.02.2018. red.]
4. Kohtute seadus [Igaunijas tiesu varas likums]. Pieejams:
<https://www.riigiteataja.ee/akt/106022014014>
5. Republic of Lithuania law amending the law on courts [Lietuvas tiesu varas likums tulkots angļu valodā] Pieejams: https://e-seimas.lrs.lt/rs/legalact/TAD/TAIS.338141/format/ISO_PDF/

Juridiskās prakses materiāli

1. ECT 20.05.1998. spriedums lietā Schöpeper v. Switzerland. Pieejams:
<http://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=001-58167&filename=001-58167.pdf>
2. ECT 02.02.2007. spriedums lietā Kobenter and Standard Verlags Gmbh v. Austria
Pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/webservices/content/pdf/001-77786?TID=ihgdqbxnfi>
3. Administratīvās rajona tiesas 02.07.2012. spriedums lietā Nr. Nr.A420416912.
Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/122046.pdf>
4. Administratīvās rajona tiesas 23.04.2013. spriedums lietā Nr.A420503512. Pieejams:
https://www.tiesas.lv/Media/Default/Admin.tiesu%20spriedumi/Admin.raj.tiesas%20spriedumi/2013/Apr%C4%ABlis/23.04.2013/AL_2304_raj_A-01520-13_28.pdf

Bakalaura darbs „Publiska tiesas nolēmumu kritika” izstrādāts Latvijas Universitātes Juridiskajā fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autore: _____ Lauma Lueta Zeberiņa

Rekomendēju/nerekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītāja: Prof.dr.iur. Sanita Osipova _____

Recenzents: _____

Darbs iesniegts Tiesību teorijas un vēstures katedrā 2018. gada 14.maijā

Dekāna pilnvarotā persona: _____

Darbs aizstāvēts bakalaura gala pārbaudījuma komisijas sēdē:

Komisijas sekretārs: _____